

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Matouš Blažek

MODIFIKACE SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. října 2013

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Matouš Blažek

Děkuji tímto vedoucímu diplomové práce doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D. za pomoc a cenné rady při tvorbě diplomové práce.

Děkuji manželce Kristýně za trpělivost.

OBSAH

POUŽITÉ ZKRATKY	6
ÚVOD.....	8
I. HISTORICKÝ EXKURZ	9
I. 1 Římské právo	9
I. 2 Středověk a novověk	9
I. 3 Všeobecný zákoník občanský (r. 1811)	10
I. 4 Zákon o právu rodinném z r. 1949	11
I. 5 Občanský zákoník z r. 1964	12
I. 6 Porevoluční novela bezpodílového spoluvlastnictví (r. 1991)	12
I. 7 Nový institut společného jmění manželů (r. 1998)	12
I. 8 Nový občanský zákoník (účinný od 1. ledna 2014)	13
I. 8. 1 Změny.....	13
I. 8. 2 Přejímání judikatorních a doktrinárních závěrů.....	13
I. 8. 3 Formulační změny.....	13
I. 9 Závěr	14
II. MANŽELSKÉ MAJETKOVÉ PRÁVO V EVROPĚ	14
III. POJEM A SYSTEMATICKÉ ZAŘAZENÍ SJM	18
III. 1 „Společné jmění“ a „společné jmění manželů“	18
III. 2 Prameny právní úpravy SJM	18
III. 3 Význam pojmu SJM	19
III. 4 Systematické zařazení SJM	19
III. 5 Obsah SJM	20
III. 5. 1 Aktiva	20
III. 5. 2 Pasiva	23
III. 5. 2. 1 Úvod	23
III. 5. 2. 2 Pasiva v ObčZ	24
III. 5. 2. 3 Pasiva v NOZ	24
III. 5. 2. 4 Nedostatek právní úpravy dluhů a SJM	25
III. 5. 2. 5 Výkon rozhodnutí a pasiva v SJM	28
III. 5. 2. 6 Pasiva – závěr	28
IV. VZNIK SJM	29
IV. 1 Uzavření manželství	29

IV. 1. 1	Okamžik uzavření manželství.....	29
IV. 1. 2	Neplatnost a neexistence manželství v ObčZ a ZoR	31
IV. 1. 3	Neplatnost a neexistence manželství v NOZ	32
IV. 2	Rozhodnutí soudu	33
V.	MODIFIKACE ROZSAHU SJM	34
V. 1	Smlouvy	34
V. 1. 1	Manželské smlouvy	34
V. 1. 2	Předmanželské smlouvy	35
V. 1. 2. 1	Pojem a obsah	35
V. 1. 2. 2	Způsobilost uzavřít předmanželskou smlouvu	37
V. 1. 2. 2 a)	Úvod.....	37
V. 1. 2. 2 b)	Objektivní či subjektivní pojetí?	39
V. 1. 2. 2 c)	Osoby zbavené nebo omezené ve způsobilosti k právním úkonům ..	39
V. 1. 2. 2 d)	Závěr	40
V. 1. 3	K závaznosti smluv, kterými se modifikuje SJM	40
V. 2	Zúžení SJM rozsudkem soudu	41
V. 2. 1	Právní základ	41
V. 2. 2	K závaznosti rozsudků o zúžení SJM	43
V. 2. 2. 1	Úvod a otázky k řešení	43
V. 2. 2. 2	Úvahy	43
V. 2. 2. 3	Závěr	46
V. 3	Obvyklé vybavení (společné) domácnosti	47
VI.	MODIFIKACE ZÁKONNÉ SPRÁVY SJM.....	48
VI. 1	Správa SJM podle ObčZ	48
VI. 1. 1	Zákonná správa SJM	48
VI. 1. 2	Smluvní odchýlení od zákonné správy	49
VI. 2	Správa SJM podle NOZ	49
VI. 2. 1	Zákonná správa SJM	49
VI. 2. 2	Smluvní odchýlení od zákonné správy	49
VI. 2. 3	Změny správy SJM rozhodnutím soudu	50
VII.	ZÁNİK SJM	50
VII. 1	Zánik manželství	50
VII. 2	Prohlášení konkursu na majetek manžela	51
VII. 3	Uložení trestu propadnutí majetku jednoho z manželů	52

VIII.	VYPOŘÁDÁNÍ SJM	52
VIII. 1	Úvod	52
VIII. 2	Dohoda o vypořádání SJM	53
VIII. 3	Vypořádání SJM soudem	55
VIII. 4	Fikce vypořádání SJM	57
VIII. 5	Vypořádání SJM podle insolvenčního zákona	57
IX.	EXEKUCE A VÝKON ROZHODNUTÍ NA SJM	58
IX. 1	Pojmy exekuce a výkon rozhodnutí	58
IX. 2	Majetkoprávní instituty podléhající exekuci	58
IX. 3	Exekuce na SJM	58
IX. 4	Exekuce a (před)manželská smlouva	59
IX. 4. 1	Exekuce proti manželovi – zákonná ustanovení	59
IX. 4. 2	Obrana manžela	60
X.	ZÁVĚR A ÚVAHY DE LEGE FERENDA	61
X. 1	Závěr	61
X. 2	Úvahy de lege ferenda	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
	ABSTRAKT / ABSTRACT	68
	KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS	70

POUŽITÉ ZKRATKY

an.	a následující
aktualiz.	aktualizovaný
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
č.	číslo
ČR	Česká republika
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. 11. 1950
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
např.	například
odst.	odstavec
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
písm.	písmeno
r.	rok
resp.	respektive
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů
SJM	společné jmění manželů
sp. zn.	spisová značka
srov.	srovnej
tzv.	takzvaný
ust.	ustanovení
vyd.	vydání
zejm.	zejména
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Podle posledního sčítání obyvatel žije v manželství polovina dospělé populace¹. Instituce manželství proto hraje v dnešní společnosti významnou roli. Počet osob vstupujících do manželství však dlouhodobě klesá, ruku v ruce se stoupající rozvodovostí. Při pátrání po důvodech těchto jevů narážíme nejen na sociologické důvody (zejm. krize tradičních institucí), ale i na důvody právní. Uzavřením manželství totiž přebíráme odpovědnost za dluhy převzaté druhým manželem za trvání manželství. V případě „krachu“ manželského vztahu musíme absolvovat řízení o rozvod manželství, a řízení o vypořádání společného jmění manželů. Dluhy převzaté za trvání manželství mohou ovlivnit nejen majetkové poměry osob žijících v manželství, ale i osob, které již dlouhou dobu nejsou ve svazku manželském (odpovědnost za manželovy dluhy nezaniká rozvodem). Společné jmění manželů se také významným způsobem dotýká práv věřitelů. Uvedená tematika nabývá na významu, zejména když zadlužení domácností a počet exekucí jsou dlouhodobě rostoucími fenomény. Právní úprava společného jmění manželů je velmi strohá, a neodpovídá praktickému významu tématu. Zejména z důvodu strohosti vyvolává právní úprava celou řadu nejasností a výkladových sporů². Předkládaná práce v úvodu stručně shrnuje vývoj právní úpravy manželského práva od starého Říma až do současnosti, dále se podrobně zabývá obsahem společného jmění manželů, jeho vznikem, změnou a zánikem, a zaměřuje se zejména na možnosti modifikace SJM, důsledky modifikace SJM vůči třetím osobám, a konečně se zabývá i souvisejícími fenomény; vypořádáním SJM a exekucí na (modifikované) SJM. Účelem předkládané práce je zejména analyzovat modifikace zákonného režimu společného jmění manželů, a přihlédnout také ke vztahu manželů a jejich věřitelů.

¹ Obyvatelstvo podle Sčítání lidu, domu a bytů 2011 - Česká republika. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Český statistický úřad [online]. 2012. vyd. [cit. 2013-09-24]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/04000-12-n_2012, tab. č. 600.

² MALIŠ, Daniel. Jak je to s postavením (rozvedeného) manžela v exekučním řízení proti jeho (ex)partnerovi?. [online]. 2013 [cit. 2013-10-07]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-je-to-s-postavenim-rozvedeneho-manzela-v-exekucnim-rizeni-proti-jeho-expartnerovi-92504.html>

I. HISTORICKÝ EXKURZ

I. 1 Římské právo

Manželství, tedy institucionalizované soužití muže a ženy, provází lidstvo už od pradávna. Již staří Římané vstupovali do manželství pomocí nejrůznějších formálních obřadů (např. tzv. „confaerreatio“ – ženich a nevěsta za přítomnosti deseti svědků a dvou kněží pronášeli různé průpovídky a formulky a prováděli ceremoniální úkony³). Už od starého Říma platí, že „manželství nezakládá soulož, ale souhlas“⁴. Manželství, společně s rodinou, prodělalo historický vývoj, který lze vystihnout heslem „od patriarchálního k rovnoprávnému uspořádání vztahů v rodině“. Muž byl nejprve ve starém Římě vlastníkem všeho manželského majetku, a měl moc nad ženou. Manželství proto bylo v zájmu muže⁵. Postupem doby se pozice muže oslabovala od vládce rodiny, až po jednoho z rodičů a rovnoprávného manžela. Patriarchální rysy právní úpravy rodinného práva přetrvávaly na našem území až do r. 1950 (viz např. § 147 ABGB – „Práva, která zvláště příslušejí otci jako hlavě rodiny, tvoří jeho otcovskou moc.“). Rovnoprávné postavení muže a ženy zavedl až zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (viz např. § 15: „V manželství mají muž i žena stejná práva a stejné povinnosti.“ a § 16 odst. 1: „O podstatných věcech rodiny založené jejich manželstvím rozhodují manželé vzájemnou dohodou.“).

I. 2 Středověk a novověk

Právní vztahy v souvislosti s manželstvím byly v období středověku a novověku upraveny zejména církevním právem. Manželské právo bylo postaveno pod kontrolu církve již v Dekretech Břetislavových (r. 1039). Také spory v souvislosti s manželstvím autoritativně řešily církevní soudy, a to až do 19. století. V souvislosti s významným vlivem křesťanské církve se v právní úpravě

³ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 34-064-0082-5, s. 138.

⁴ Tamtéž.

⁵ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 34-064-0082-5, s. 133.

manželského práva objevují zejména požadavek přísné monogamie a zásadní nerozlučnosti manželství. Manželská nevěra je stíhána přísnými tresty; např. ještě v 17. století má manžel právo beztrestně zabít manželku a jejího milence, pokud je přistihl „in flagranti“. Žena však byla majetkově samostatná, a k nakládání se svým majetkem nepotřebovala přivolení muže⁶.

I. 3 Všeobecný zákoník občanský (r. 1811)

Císařský patent č. 946/1811 Sbírkou zákonů soudních, čili všeobecný zákoník občanský (ABGB), se zabývá společným jměním manželů zejména v ustanoveních § 1233 an. Podle ABGB zejména platí, že manželský svazek sám o sobě nezakládá společné jmění manželů („společenství statků mezi manželi“). To je nejvýznamnější rozdíl oproti ObčZ i NOZ. Podle § 1237 ABGB platí, že není-li dohodnuto jinak, nemá druhá strana nárok na to, čeho každá strana za manželství nabude a jakýmkoli způsobem dostane. Majetek neupravený svatební smlouvou spadá pod zákonný režim výlučného vlastnictví. Kdo tvrdí, že dispozice se jměním je upravena svatební smlouvou, je povinen to prokázat⁷. I zde se účinná právní úprava vydala opačným směrem (§ 144 ObčZ). NOZ obdobné ustanovení neobsahuje. Jako pozitivní jev je potřeba vyzdvihnout uplatnění zásady autonomie vůle v souvislosti s majetkovými poměry manželů. Manželé mohou společenství statků založit smluvní cestou. ABGB demonstrativně vypočítává tyto tzv. „svatební smlouvy“: smlouva o věnu, obvěnění, jitrní dar, společenství statků, správa a požívání vlastního jmění, dědická posloupnost, doživotní požívání jmění určeného pro případ smrti, a vdovský plat. Pro smluvní ujednání společenské smlouvy mezi manžely platí, že, není-li dohodnuto jinak, je uzavřeno pouze pro případ smrti, a pokud zní na celé jmění, rozumí se jím, není-li dohodnuto jinak, pouze jmění stávající. Není-li dohodnuto jinak, nevztahuje se společenská smlouva mezi manželi na budoucí jmění zděděné, darované

⁶ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd. Praha: Leges, 2010, 640 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7212-394, s. 125.

⁷ *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Editor František Rouček, Jaromír Sedláček. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, Sv. 1. ISBN 80-859-6360-4., s. 524.

či získané náhodou (výhrou)⁸. Odrazem doby je zákonné svěření správy společenství statků mezi manžely i výlučného jmění manželky muži (neodporuje-li tomu žena). V souvislosti s modifikacemi společenství statků mezi manželi upravuje ABGB také konkurz, odluku, rozvod, prohlášení neplatnosti manželství, a rozluky. Konkurzem společenství statků mezi manžely zaniká, a jmění se rozdělí jako v případě smrti. Při odluce je změna svatebních smluv mezi manželi dobrovolná. Při rozvodu má každá strana právo žádat soud o zrušení svatebních smluv, ledaže by jedna ze stran byla bez viny na rozvodu; taková strana může požadovat zrušení i zachování svatebních smluv, nebo přiměřenou výživu. Při prohlášení neplatnosti manželství zanikají svatební smlouvy, a musí proběhnout restituce. Při rozluce manželství zanikaly svatební smlouvy, ale nevinná strana neměla být rozlukou poškozena na svých právech.

I. 4 Zákon o právu rodinném z r. 1949

Výše uvedená právní úprava byla s účinností od 1. ledna 1950 nahrazena zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Citovaný zákon zavedl tzv. „zákonné společenství majetkové“, které vzniká okamžikem uzavření manželství obligatorně ze zákona. Citovaným zákonem byly zavedeny mnohé instituty obdobné i pozdějším právním úpravám; věřitelé měli právo hojit se na majetku v zákonném majetkovém společenství, zákonné společenství majetkové mohl ze závažných důvodů zrušit soud, a zaniklo také zbavením svéprávnosti. Manželé mohli smlouvou upravit rozsah zákonného majetkového společenství, nebo vyhradit vznik společného jmění až ke dni zániku manželství. Manželé se mohli dovolávat smlouvy vůči třetím osobám, pouze pokud jim byla smlouva známa. Pro manželské smlouvy byl obligatorní formou soudní, a později notářský zápis. Ačkoli byl zákon přijat v době vlády jedné strany, umožňoval ještě odchýlení od zákonného režimu majetkového společenství.

⁸ *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Editor František Rouček, Jaromír Sedláček. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, Sv. 1. ISBN 80-859-6360-4., s. 394.

I. 5 Občanský zákoník z r. 1964

ObčZ ve znění účinném v letech 1964 až 1991 rozlišoval 4 druhy vlastnictví: socialistické společenské vlastnictví (státní a družstevní vlastnictví), osobní a soukromé vlastnictví. V rámci osobního spoluvlastnictví se rozlišovalo podílové a bezpodílové spoluvlastnictví (manželů). Právní úprava ObčZ byla v tomto období kogentní, a neumožňovala smluvní odchýlení od zákonné úpravy. Bezpodílové spoluvlastnictví mohl zrušit pouze soud, pokud by další trvání bezpodílového spoluvlastnictví „odporovalo pravidlům socialistického soužití“. Uvedený pojem hodnotím negativně; je neurčitý a umožňuje ingerenci dobové politiky do práva.

I. 6 Porevoluční novela bezpodílového spoluvlastnictví (r. 1991)

Zákony č. 509/1991 Sb. a č. 264/1992 Sb. byl institut bezpodílového spoluvlastnictví proměněn. Ustanovení § 143a ObčZ, ve znění účinném do 31. 7. 1998, zavedlo možnost smluvně modifikovat rozsah bezpodílového spoluvlastnictví. Manželé mohli dohodou zúžit nebo rozšířit zákonem stanovený rozsah bezpodílového spoluvlastnictví, nebo vyhradit jeho vznik k okamžiku zániku manželství. Soud zrušil bezpodílové spoluvlastnictví v případě, že o to požádal manžel manžela, který získal oprávnění k podnikatelské činnosti. V souvislosti s možností volného podnikání bylo stanoveno, že majetek v bezpodílovém spoluvlastnictví může manžel použít k podnikání pouze se souhlasem druhého manžela. Nově do bezpodílového spoluvlastnictví neměly náležet věci získané v souvislosti s restitucí majetku.

I. 7 Nový institut společného jmění manželů (r. 1998)

Společné jmění manželů je pojem známý právnímu řádu ČR počínaje zákonem č. 91/1998 Sb., novelou občanského zákoníku, která nabyla účinnosti dne 1. srpna 1998. Nový institut společného jmění manželů nahradil institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Instituty společného jmění manželů a bezpodílového spoluvlastnictví manželů jsou instituty rozdílné. Kromě názvu patří mezi nejvýznamnější rozdíly zejména, že společné jmění manželů se týká jmění (aktiv i pasiv), naproti tomu bezpodílové spoluvlastnictví manželů se týkalo výlučně

aktiv (resp. vlastnictví věcí hmotných), Rozdílné byly i možnosti modifikace a zrušení těchto institutů (SJM není možné až do účinnosti NOZ zrušit).

I. 8 Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb. účinný od 1. ledna 2014)

I. 8. 1 Změny

Nový občanský zákoník přináší mnoho zásadních změn, manželské právo majetkové nevyjímaje. NOZ nově umožňuje režim oddělených jmění (§ 717 NOZ). S účinností NOZ dojde k vynětí obvyklého vybavení společné domácnosti ze SJM, a vznikne zvláštní majetkový režim (viz § 698 NOZ). Přímo revoluční změnou je zavedení tzv. veřejného seznamu, do kterého je možné zapsat smlouvu o manželském majetkovém režimu, pokud je to v ní ujednáno, nebo o to manželé společně požádají. Na základě publicity poté bude možné dovolávat se zapsané smlouvy vůči třetím osobám. NOZ také přináší rozdílné vymezení pasiv SJM. NOZ akcentuje obranu proti domácímu násilí; soud může vyloučit ze společné domácnosti manžela, který se dopouští tělesného nebo psychického násilí. NOZ nově umožňuje uzavírat smlouvy o vypořádání SJM ještě před zánikem manželství.

I. 8. 2 Přejímání judikatorních a doktrinárních závěrů

NOZ přejímá také některé doktrinární a judikatorní závěry. NOZ např. výslovně stanoví, že smlouva o vypořádání SJM nemá právní účinky vůči věřitelům. Uvedený trend hodnotím jednoznačně kladně. Pro laika je tak právní norma více zřetelná již z textu zákona. Dle mého názoru není ospravedlnitelné požadovat po laikovi, aby se orientoval v judikatuře soudů nebo odebíral sbírky soudních rozhodnutí.

I. 8. 3 Formulační změny

NOZ přináší také některé formulační změny; např. § 708 odst. 2 explicitně stanoví, že existuje zákonný režim a režimy modifikované (smlouvou nebo rozhodnutím soudu).

I. 9 Závěr

Z výše uvedeného vyplývá, že majetkové vztahy manželů prošly v průběhu dějin mnohými změnami. V souvislosti s právní úpravou SJM lze vysledovat, že autonomie vůle v souvislosti s modifikací společného jmění manželů má v našem právním řádu významnou historickou tradici. Výjimkou je pouze období vlády Komunistické strany Československa, zejména občanský zákoník z r. 1964. Citovaný zákon byl odrazem trendu výrazné preference donucující zákonné úpravy nad úpravou smluvní. Uvedený trend se projevil v celé šíři právní úpravy soukromoprávních vztahů. Jako příklad jmenujme právní úpravu dědění, kde došlo k silné preferenci zákonné dědické posloupnosti a k oslabení autonomie vůle testátora.

II. MANŽELSKÉ MAJETKOVÉ PRÁVO V EVROPĚ

Unijní právo ponechává manželské majetkové právo v zásadě neregulované. V evropských zemích tak existuje pestrá mozaika manželských majetkových režimů⁹. Při zkoumání manželského majetkového práva evropských zemí dospíváme k závěru, že existuje významný rozdíl mezi kontinentálním a anglosaským pojetím manželských majetkových vztahů. Spojené království a Irsko totiž nemají obdobu manželského majetkového režimu srovnatelného s kontinentální Evropou¹⁰. Uzavření manželství tak nemá vliv na majetkoprávní postavení manželů. Manželé však mohou uspořádat své majetkové vztahy formou tzv. trustu, do kterého manželé vnášejí majetek pro prospěch společných dětí, nebo tzv. joint tenancy, čili druhu spoluvlastnictví, kdy přeživší manžel získá veškerý majetek joint tenancy¹¹. Režimy SJM v Evropě přehledně mapuje následující tabulka¹².

⁹ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť. ISBN 9788073575977, s. 12.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť. ISBN 9788073575977, s. 13.

¹² Srovnávací studie Konsorcia ASSER - UCL. In: [online]. Haag, 2003 [cit. 2013-10-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/regimes/report_regimes_030703_fr.pdf, s. 101-105 a DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť. ISBN 9788073575977, s. 17-19.

	Povaha zákonného režimu	Povaha smluvních režimů upravených zákonem
Belgie	Společenství příjmů a majetku nabytého za trvání manželství	Univerzální společenství Úplné oddělení majetku
Česká republika	Režim společenství příjmů a majetku nabytého za trvání manželství	
Dánsko	Společenství majetku	Oddělení majetku Kombinovaný režim
Estonsko	Režim společenství majetku nabytého za trvání manželství (kromě majetku nabytého bezúplatně)	Zásada smluvní svobody manželů
Finsko	Oddělení majetku s několika výhradami	Zásada smluvní svobody manželů
Francie	Společenství příjmů a majetku nabytého za trvání manželství	Společenství věcí movitých a nemovitostí nabytých za trvání manželství Univerzální společenství Úplné oddělení majetku Oddělení majetku s účastí na zvýšení hodnoty majetku
Irsko	Zásada naprostého oddělení majetku	Zásada smluvní svobody manželů

Itálie	Společenství majetku nabytého za trvání manželství	Režim mluvního společenství Úplné oddělení majetku Režim majetkového fondu Režim rodinného podniku
Lotyšsko	Režim oddělení majetku a režim společenství jedině, pokud se vlastnictví nabývá společně	Společenství rozšířené na veškerý majetek s výjimkami v případě manželské smlouvy
Lucembursko	Společenství příjmů a nabytého majetku	Společenství věcí movitých a nemovitostí nabytých za trvání manželství Univerzální společenství Úplné oddělení majetku Oddělení majetku s účastí na zvýšení hodnoty majetku
Maďarsko	Režim společenství majetku	Oddělení majetku s účastí na zvýšení hodnoty majetku
Nizozemsko	Univerzální společenství	Společenství užitků a příjmů Společenství zisků a ztrát Režim zákonné účasti
Polsko	Režim společenství	Režim oddělení majetku
Portugalsko	Společenství příjmů a majetku nabytého za trvání manželství (kromě zákonných výjimek)	Univerzální neboli „obecné“ společenství (kromě zákonných výjimek) Úplné oddělení majetku

Rakousko	Oddělení majetku	Společenství příjmů a majetku nabytého za trvání manželství Společenství věcí movitých a nemovitostí nabytých za trvání manželství Univerzální společenství Společenství pro případ smrti Věnný režim
Řecko	Oddělení majetku	Společenství příjmů a majetku nabytého za trvání manželství Společenství věcí movitých a nemovitostí nabytých za trvání manželství Univerzální společenství
Slovensko	Režim společenství majetku	Oddělení majetku s účastí na zvýšení hodnoty majetku Společenství majetku „měnitelné“ (v závislosti na vůli manželů)
SRN	Oddělení majetku s účastí na nabývání majetku Společenství jedině, pokud se vlastnictví nabývá společně	Společenství rozšířeno na veškerý majetek, se smluvními a zákonnými výjimkami Úplné oddělení majetku
Španělsko	Režim společnosti pro nabytý majetek	Úplné oddělení majetku Oddělení majetku s účastí na zvýšení hodnoty majetku
Švédsko	Režim manželského majetku	Režim společenství majetku Režim společenství příjmů Režim oddělení majetku

„Spojené království“	Zásada naprostého oddělení majetku	Zásada smluvní svobody manželů
----------------------	------------------------------------	--------------------------------

III. POJEM A SYSTEMATICKÉ ZAŘAZENÍ SJM

III. 1 „Společné jmění“ a „společné jmění manželů“

Společné jmění může vzniknout pouze mezi manželi (§ 136 odst. 2 ObčZ, a contrario § 708 odst. 1 NOZ). Proto jsou pojmy společné jmění a společné jmění manželů rovnocenné. ObčZ užívá oba pojmy promiscue (viz § 136 odst. 2 a § 143 odst. 1 ObčZ). NOZ naopak důsledně používá pojem společné jmění, nikoli společné jmění manželů (viz § 708 an. NOZ). Pojem společné jmění je pojem kratší než pojem společné jmění manželů, a odpovídá nové právní úpravě. Autor této práce přesto považuje název společné jmění manželů za příhodnější, protože slovo manželství činí název tohoto právního institutu jasnější (zejm. pro laickou veřejnost). Z uvedeného důvodu se autorovi jeví jako příhodnější používat v této práci, včetně jejího názvu, pojem společné jmění manželů, nikoli pojem společné jmění. Stejným směrem se vydala i doktrína¹³.

III. 2 Prameny právní úpravy SJM

Z pramenů práva v souvislosti se SJM nutno vyzdvihnout zejména ustanovení § 136 an. ObčZ, ustanovení § 708 an. NOZ (NOZ nabude účinnosti dne 1. ledna 2014), ustanovení OSŘ a EŘ. SJM dále upravují i ustanovení NotŘ, InsZ a další právní předpisy. Právní úprava EŘ a OSŘ má velmi významné důsledky pro SJM, a proto je ji v této práci věnována zvýšená pozornost.

¹³ k tomu viz např. FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009, 2 v. ISBN 978-807-3573-959, s. 267.

III. 3 Význam pojmu SJM

Jako pojem „jmění“ se obecně označuje souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot patřících určité osobě (aktiva), a to po odečtení penězi ocenitelných majetkových hodnot, která tato osoba dluží jinému (pasiva)¹⁴. SJM je tedy souhrnem majetku a závazků, za předpokladu, že tento majetek a závazky splňují kritéria stanovená zákonem¹⁵. NOZ definuje společné jmění jako „to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů“ (§ 708 odst. 1 NOZ), a s výjimkami spadají do SJM také dluhy (§ 710 NOZ).

III. 4 Systematické zařazení SJM

Civilistická doktrína¹⁶ rozlišuje mezi i) osobnostními a ii) majetkovými právy věcnými nebo relativními. Věcná práva se dále dělí na a) věcná práva k věci vlastní (právo vlastnické, včetně podílového spoluvlastnictví, a držby) a b) věcná práva k věci cizí (právo zástavní, práva odpovídající věcným břemenům a právo zadržovací). Systematické zařazení společného jmění manželů je problematické a nejednoznačné. Společné jmění manželů je totiž právní institut, který je obsahově blízký:

- i) vlastnickému právu (nikoli vlastnictví – oba termíny používali dosud zákonodárce i doktrína promiscue; nově je vlastnictví označení pro předmět vlastnického práva, viz § 1012 NOZ) a
- ii) podílovému spoluvlastnictví¹⁷

Citovaná učebnice řadí SJM do práva vlastnického¹⁸. Systematika učebnice by tak svědčila pro názor, že se jedná o druh vlastnictví. Dále učebnice uvádí, že, co je v učebnici řečeno o vlastnictví, platí mutatis mutandis i pro společné jmění manželů a podílové spoluvlastnictví. Samotný výklad předkládaný v citované učebnici

¹⁴ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné: komentář*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680, s. 338.

¹⁵ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 961.

¹⁶ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, str., s. 277.

¹⁷ viz např. ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680v, s. 281.

¹⁸ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680, s. 277.

však svědčí o opačném názoru¹⁹. Výslovně je uvedeno: „Pojem věcných práv vznikl abstrakcí společných znaků různých subjektivních soukromých práv, jejichž předmětem je věc hmotná²⁰.“ A dále: „Je nepochybné, že vlastnickým právem rozumí Listina, občanský zákoník, jakož i většina jiných zákonů jen vlastnictví k hmotným předmětům, nikoli však již k majetkovým právům.²¹“. Přísloušným kamenem úrazu systematického zařazení SJM je skutečnost, že do společného jmění manželů spadají podle ustanovení § 143 ObčZ a § 709 NOZ i jiné majetkové hodnoty a závazky. Dle převažujícího názoru teorie i praxe totiž může být předmětem vlastnického práva pouze věc stricto sensu (tedy věc movitá či nemovitá jako hmotný předmět), a nikoli ostatní majetkové hodnoty (akcie, práva k nehmotným statkům, atd.)²². Existuje také menšinové stanovisko teorie a praxe, podle kterého mohou být předmětem vlastnického práva i ostatní majetkové hodnoty²³. Dle § 489 a § 979 NOZ platí, že vlastnické právo i věcné právo se mohou vztahovat kromě hmotné věci i k věci nehmotné či k právu. Nikdy však podle ObčZ ani NOZ není předmětem vlastnického práva závazek (resp. dluh). Z výše uvedeného vyplývá, že dle platné právní úpravy není společné jmění manželů druhem vlastnictví, ale zvláštním právním institutem.

III. 5 Obsah SJM

III. 5. 1 Aktiva

Zákonná definice SJM (§ 143 ObčZ) kombinuje pozitivní i negativní přístup; do SJM patří vše, co nabyl jeden z manželů nebo oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou majetku, který:

- i) získal manžel nebo manželé společně děděním,
- ii) získal manžel nebo manželé společně darem,

¹⁹ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680, s. 271.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 680.

²³ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, 2639 s.. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, s. 522.

- iii) jeden z manželů nabyl za majetek, který náležel do jeho výhradního vlastnictví,
- iv) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- v) byl vydán v rámci předpisů o restituci majetku.

Dle § 709 odst. 1 NOZ je součástí SJM to, co nabyl z trvání manželství alespoň jeden z manželů s výjimkou toho, co:

- i) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- ii) nabyl darem, děděním, nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce nebo zůstavitel projevil jiný úmysl,
- iii) nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
- iv) nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- v) nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

Předně – součástí SJM přestanou být účinností NOZ věci, náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti (dříve „obvyklé vybavení domácnosti“). Tyto věci budou podléhat zvláštnímu majetkovému režimu (viz ustanovení § 698 a 699 NOZ). Obvyklé vybavení rodinné domácnosti je definováno jako „soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům, nebo jen jednomu z nich. Pokud se nejedná o věc zanedbatelné hodnoty, potřebuje manžel souhlas druhého manžela, pod sankcí relativní neplatnosti právního úkonu. Dále nová úprava aktiv v zásadě přejímá stávající právní úpravu. Podle důvodové zprávy k § 709 NOZ již právní úprava nebude připomínat věci vydané v restituci. Ustanovení o restituci majetku v souvislosti se SJM je obsolentním, a proto jej zákonodárce zařadil pouze mezi přechodná ustanovení (viz § 3040 NOZ). Předmětem aktiv (čili majetkem) jsou věci (movité a nemovité), pohledávky, práva a jiné hodnoty, které lze ocenit penězi (směnky, obchodní podíly, atp.). Do SJM se dle ObčZ i dle NOZ (viz důvodová zpráva k § 709 NOZ) nabývají zejména příjmy z pracovněprávních vztahů (tj. pracovního poměru i dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr), výnosy

z podnikání, odměny autora díla, a zisk z majetku, který je výlučným majetkem jednoho z manželů, t.j. např. dividendy, úroky z vkladů, nájemné z nemovitostí, atp. Podmínkou je nabytí majetku v souladu se zákonem. Majetek lze nabývat všemi způsoby, které nejsou zákonem zakázané. Majetek získaný v rozporu se zákonným zákazem (např. krádeží) není součástí výlučného majetku manžela ani SJM. Nelze nabýt také věci vyloučené z obchodování (tzv. res extra commercium). Věci vyloučenou z obchodování jsou např. části lidského těla, ovzduší, vesmírná tělesa, atp. Majetek se nabývá především na základě smlouvy (majetek je nabýván do SJM manželi společně, přestože účastníkem smlouvy je pouze jeden z manželů). Nabýt majetek do SJM lze také přivlastněním, nálezem, vydržením, přírůstkem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, atp. Bylo-li k nabytí věci (majetku) použito dílem majetku, který je v SJM, a dílem majetku, který není v SJM, bude nabytá věc náležet do SJM (R 42/1972). Pro SJM je však nevýznamné zvýšení nebo snížení hodnoty výlučného majetku²⁴. Proto pokud například vzroste cena akcií na dvojnásobek, hodnota SJM se nijak nezvýší (ledaže dojde k vyplacení dividendy na základě rozhodnutí valné hromady akciové společnosti). Na tomto místě nutno upozornit, že u stavby se vlastnické právo ke stavbě nabývá nejpozději dokončením hrubé stavby, jelikož soudní praxe vychází z názoru, že pokud již existující (hrubá) stavba byla po uzavření manželství pouze dokončena, nebude tato stavba náležet do SJM (podle R 42/1972). Pokud je část nájemného použita na údržbu nemovitosti, nejedná se o investici ze SJM do výlučného majetku, která by měla být brána v potaz při vypořádání SJM²⁵. Do SJM náleží také obchodní podíl (viz rozhodnutí NS ČR ze dne 20. 7. 2004 sp. zn. 22 Cdo 700/2004), pokud jej jeden z manželů nabyl za trvání manželství. Do SJM náleží rovněž i podnik (viz rozhodnutí NS ČR ze dne 25. 4. 2007 sp. zn. 29 Odo 460/2005). SJM však nezakládá právo manžela vykonávat práva v obchodní společnosti. Stejně jako dosud se výslovně stanoví, že pro použití části SJM k podnikání je potřeba souhlasu druhého manžela (§ 146 ObčZ a § 715 NOZ). ObčZ stanovil absolutní neplatnost právního úkonu, který tomu odporuje (§ 40a ObčZ a § 146 ObčZ). Nově je tak pod sankcí relativní neplatnosti (§ 715 NOZ). Nově není potřeba souhlasu manžela, pokud se nejedná o použití

²⁴ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, 2639 s.. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, s. 522.

²⁵ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. *Velké komentáře*. ISBN 978-807-4001-086, s. 962.

majetku, který přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů (§ 715 NOZ). Podle důvodové zprávy k § 715 NOZ není souhlas potřeba, pokud jeden z manželů zakoupí balíček jehel a nití a začne provozovat krejčovský salon. ObčZ ve znění účinném do 31. července 1998 stanovil jako výlukou ze SJM věci sloužící k výkonu povolání. Tuto výjimku ObčZ účinný od 1. srpna 1998 ani NOZ nepřevzal. Věci sloužící k výkonu povolání jsou proto součástí SJM²⁶. Majetek nabytý společně darem a dědictvím spadá do spoluvlastnictví²⁷ (viz rozhodnutí NS ČR ze dne 4. 9. 2007 sp. zn. 22 Cdo 342/2007), protože právní úprava § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ je v tomto kogentní²⁸. NOZ nově výslovně umožňuje darovat i dědit věci do SJM (§ 709 odst. 1 písm. b) NOZ). Naopak majetek nabytý společně v rámci restitucí se už i dnes nabývá do SJM²⁹. Výše uvedený režim platí, pokud není smlouvou o zúžení/rozšíření SJM ve formě notářského zápisu stanoveno jinak.

III. 5. 2 Pasiva

III. 5. 2. 1 Úvod

Podle ObčZ jsou předmětem společného jmění manželů také dluhy, které vznikly jednomu nebo oběma manželům společně za trvání manželství s výjimkou:

- i) závazků, které se týkají majetku, který náleží do výlučného vlastnictví jednoho manžela,
- ii) závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého.

NOZ přináší změnu, když stanoví, že součástí SJM jsou také dluhy převzaté (nikoli vzniklé) za trvání manželství, ledaže:

²⁶ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 963.

²⁷ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 644.

²⁸ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 963.

²⁹ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 644.

- i) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který překračuje zisk z tohoto majetku nebo
- ii) je převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

III. 5. 2. 2 Pasiva v ObčZ

ObčZ stanoví, že předmětem SJM jsou závazky vzniklé za trvání manželství, s výjimkou závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů převzatých bez souhlasu druhého manžela. Je zde patrný formulační rozdíl, když nejprve se hovoří o „vzniku závazků“, a následně o „převzetí dluhů“. Ne všechny závazky (dluhy) lze převzít, a proto je mezi těmito pojmy rozdíl. Mezi dluhy, které nelze převzít, patří zejména veřejnoprávní sankce (pokuty), závazky vzniklé porušením právní povinnosti, a také dluhy vzniklé (konstitutivním) rozhodnutím soudů³⁰. Součástí SJM proto podle ObčZ jsou všechny závazky, které nelze převzít, a to za všech okolností. Závazky, které lze převzít, jsou součástí SJM, ledaže jejich rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, a byly převzaty bez souhlasu druhého manžela. Nutno však dodat, že § 267 odst. 2 OSŘ neumožňuje podat vylučovací žalobu v případě, že dluh převzal manžel bez souhlasu druhého manžela a přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pokud tedy dojde k vzniku dluhu za trvání manželů, odpovídají za tento dluh, nehledě na jeho výši, oba manželé vším majetkem, který se nachází v SJM. Manžel, který dluh převzal, odpovídá za dluh také svým výlučným majetkem. Druhý z manželů za takový dluh výlučným majetkem neodpovídá.

III. 5. 2. 3 Pasiva v NOZ

Podle NOZ budou do SJM spadat pouze dluhy převzaté za trvání manželství. Z uvedeného je zcela zřejmé, že NOZ přináší v oblasti pasiv zásadní změnu. Závazky, které nelze převzít, již nebudou součástí SJM. NOZ sám upravuje

³⁰ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 643.

konsekvence v oblasti výkonu rozhodnutí (§ 731 an. NOZ). Tento postup sice není legislativně technicky správný (procesní ustanovení do hmotně právního předpisu nepatří), ale přesto jej hodnotím velmi kladně. Laická veřejnost zpravidla nemá povědomí o tom, že právní úprava SJM v ObčZ a NOZ má také velice významné konsekvence v oblasti výkonu rozhodnutí (dle OSŘ a EŘ). Podle § 732 NOZ platí, že pokud dluh vznikl proti vůli jednoho z manželů, může se věřitel domáhat výkonu rozhodnutí proti celému majetku v SJM, ledaže druhý z manželů projeví bez zbytečného odkladu vůči věřiteli svůj nesouhlas s dluhem. Uvedené platí i pro dluhy, které vznikly z protiprávního činu, nebo dokonce dluhy, které vznikly před uzavřením manželství. Pokud byl druhým manželem projeven nesouhlas, bude výkonem rozhodnutí postižitelný pouze podíl na SJM, který by manžel obdržel, pokud by SJM bylo vypořádáno podle § 742 NOZ.

Součástí SJM dále nebudou dluhy, pokud:

- i) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, avšak pouze v rozsahu, ve kterém přesahují zisk z tohoto majetku, nebo
- ii) byly převzaty bez souhlasu druhého manžela, a nejsou obstaráváním každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Nevyžaduje se splnění podmínek i) a ii) současně.

AD i) Majetek může přinášet zisk (nájemné, úroky, atp.), a zpravidla také vyžaduje investice. NOZ nerozlišuje mezi dluhy z investic, které zhodnocují majetek, a které mají za účel pouze udržení hodnoty majetku. Proto budou do SJM spadat dluhy z investic na zhodnocení i udržení hodnoty výlučného majetku jednoho z manželů. Pokud dluh z investice do výlučného majetku jednoho z manželů přesahuje zisk z tohoto majetku, je dluh součástí SJM pouze do výše zisku z tohoto výlučného majetku. V rozsahu, ve kterém dluh přesahuje zisk z výlučného majetku, součástí SJM není.

III. 5. 2. 4 Nedostatky právní úpravy dluhů a SJM v NOZ

Jako nedostatek právní úpravy hodnotím skutečnost, že není stanoveno rozhodné období (§ 710 písm. a) NOZ). Judikatura se tak bude muset vypořádat s otázkou, který okamžik v souvislosti s učiněním investice je rozhodný (zda sjednání závazku,

zhodnocení majetku, či vynaložení prostředků ze SJM), a vůči kterému období (nákladů) nutno investice posuzovat. Typickým případem v praxi bude investice finančních prostředků na byt ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů. Ziskem z tohoto majetku je nájemné. Je potřeba se zabývat otázkou, zda pro stanovení rozhodného období bude mít vliv periodicita placení nájemného (měsíčně, čtvrtletně, atp.), a zda se investice bude nutně posuzovat výhradně vůči období, ve kterém byla učiněna, nebo období delšímu. Např. zda investice učiněná v měsíci září se bude posuzovat k nájemnému za měsíc září, nebo vůči období delšímu. Jako vhodné rozhodné období považuji dobu 1 roku. Měsíční období by bylo zjevně krátké, protože určité práce lze provádět pouze v určitém ročním období (tak např. výměna topení prováděná v prosinci je zjevně obtěžující, a pravděpodobně by také musela vést ke slevě z ceny nájmu), a je žádoucí, aby několikere práce na nemovitosti byly provedeny najednou, a nikoli postupně během roku, s cílem zamezit nadbytečnému obtěžování nájemníků. Jako schůdnější se nabízí jednoduché řešení, které spočívá v tom, že se ke všem nákladům na konkrétní majetek (minusová položka) přičtou všechny výnosy z něj (plusová položka). Jako další nedostatek považuji, že pojem obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny není definován. Pojem obstarávání každodenních potřeb rodiny pravděpodobně nebude vzbuzovat kontroverze; každodenními potřebami budou zejména výdaje na stravu, dopravu, atp. Pojem běžné potřeby rodiny je však právnímu řádu ČR nový. Bude jej proto nutné vykládat. Předně není zcela jasné, zda tento pojem vykládat objektivně nebo subjektivně. Objektivní výklad by znamenal, že určité potřeby budou běžnými potřebami nehledě na majetkovou situaci manželů. Subjektivní výklad, naproti tomu, znamená, že při posouzení, zda se jedná o běžnou potřebu rodiny nutno zkoumat konkrétní rodiny, a vzhledem k jejím majetkovým poměrům určit, zda se jedná o běžnou či nikoli běžnou potřebu rodiny. Gramatickým výkladem bychom dospěli spíše k subjektivnímu výkladu pojmu. Citované ustanovení totiž používá slovo „rodiny“ nikoli „rodin“. Nelze však pominout výklad teleologický (smyslem ustanovení), a proto nutno zkoumat, zda se jedná o ustanovení, které má za cíl ochranu věřitelů či nikoliv. Pokud by dané ustanovení mělo ochraňovat věřitele, svědčilo by to pro objektivní pojetí. Pokud by ustanovení mělo dopady pouze pro manžele, jednalo by se o subjektivní pojetí. Ochrana třetích osob je zakotvena v § 731 an. NOZ. Citovaná ustanovení v zásadě stanoví, že pokud manžel projevil vůči věřiteli svůj nesouhlas s dluhem bez zbytečného

odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, nelze vést výkon na celé SJM, ale pouze na část, která by připadla manželu, pokud by SJM bylo vypořádáno podle § 742 NOZ. Ustanovení § 742 NOZ stanoví podrobná pravidla pro vypořádání SJM. Pokud tedy bude probíhat výkon rozhodnutí (exekuce) vůči SJM, a bude prokázáno, že manžel projevil vůči věřiteli nesouhlas bez zbytečného odkladu poté, kdy se o dluhu dozvěděl, bude soud (exekutor) řešit předběžnou otázku, v rámci které bude muset provést simulované vypořádání SJM. Soud (exekutor) bude muset provést rozsáhle dokazování. Bude muset zejména zkoumat, co bylo vynaloženo na výhradní majetek manželů, jaké jsou případné potřeby nezletilých dětí, jak se který manžel staral o rodinu, a jak se zasloužil o nabytí a udržení SJM. Domnívám se, že v této souvislosti bude v praxi docházet k průtahům při výkonu rozhodnutí. Proto bude pravděpodobně přednostně postihován výlučný majetek zavázaného manžela, a až poté se bude přistupovat k postižení SJM. Pokud majetek manželů nebude postačovat k uspokojení věřitele, řeší se tato situace konkurzem. Je otevřenou otázkou, zda kvalifikovaný nesouhlas (§ 732 NOZ) lze projevit:

- a) s kterýmkoli dluhem, nebo
- b) jen s některými dluhy.

Pro vyřešení této otázky je potřeba vzít na zřetel, že z dikce § 710 odst. 2 NOZ je zřejmé, že součástí SJM jsou:

- i) za všech okolností dluhy, které se týkají obstarávání běžných a každodenních potřeb rodiny, a
- ii) všechny dluhy, se kterými souhlasili oba manželé.

Souhlas může být projevěn výslovně, nebo mlčky. Nesouhlas musí být výslovný (§ 732 NOZ). Kvalifikovaný nesouhlas lze z logiky věci projevit pouze v souvislosti s dluhy, které nejsou automaticky ze zákona součástí SJM. Navíc projevovat nesouhlas s každodenními nebo běžnými výdaji rodiny by bylo absurdní. Přesto zákonodárce umožňuje vyslovit třetí osobě nesouhlas s právním jednáním v souvislosti s běžnými záležitostmi rodiny (§ 694 NOZ). Nutno si však uvědomit, že citované ustanovení se dotýká tzv. pasivní solidarity manželů, která byla rozhodnutím NS ČR ze dne 12. 9. 2007 sp. zn. 31 Odo 677/2005 de facto popřena³¹.

³¹ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 981.

Závěrem je proto konstatování, že ne s každým dluhem je tedy možné vyslovit následný nesouhlas.

III. 5. 2. 5 Výkon rozhodnutí a pasiva v SJM

Domáhat se výkonu rozhodnutí proti SJM lze vždy. Pokud se jedná o dluhy v souvislosti s běžnými či každodenními potřebami rodiny, nebo dluhy, u kterých nebyl projevěn včasný nesouhlas druhým manželem, lze se domáhat výkonu rozhodnutí proti celému SJM, a teoreticky také vůči výlučným majetkům manželů (§ 713 odst. 2 a odst. 3 NOZ a § 145 odst. 3 a odst. 4 ObčZ). V této souvislosti však opětovně nutno upozornit na judikát NS ČR ze dne 12. 9. 2007 sp. zn. 31 Odo 677/2005. Na jisto lze postavit, že pokud byl druhým manželem včas projevěn nesouhlas vůči věřiteli, může se věřitel domáhat výkonu rozhodnutí pouze proti výlučnému majetku jednoho z manželů, a proti podílu, který by tento manžel obdržel, pokud by došlo k vypořádání SJM. Výklad pojmu běžné záležitosti rodiny se nepochybně dotýká také práv věřitelů. Proto podle mého názoru nutno zaujmout objektivní výklad tohoto pojmu. Nelze totiž požadovat po věřiteli, aby byl vždy spraven s majetkovými poměry rodiny. Při výkladu pojmu převzetí dluhu bez souhlasu manžela, aniž se jednalo o běžné potřeby rodiny, nutno přihlídnout k tomu, že souhlas není vyžadován u právních jednání, jimiž manžel obstarává běžně nezbytné potřeby rodiny. Přestože to z důvodové zprávy k NOZ nevyplývá, je účelem ustanovení § 710 písm. b) NOZ, aby rozumně hospodařící manžel byl ochráněn před excesy druhého manžela. Proto dluhy, které nesouvisí s běžnými potřebami rodiny, nebudou v SJM, ledaže s nimi druhý manžel souhlasil (neprojevnutí nesouhlasu se v tomto případě považuje za souhlas – srov. a contrario § 732 NOZ). Běžné potřeby rodiny podle mého názoru úzce souvisí s pojmem obvyklé vybavení (rodinné) domácnosti. Při výkladu pojmu běžné potřeby rodiny nutno zohlednit, že zákonodárce rozlišuje mezi běžnými a každodenními potřebami rodiny. Běžné potřeby rodiny proto nebudou potřeby, které jsou každodenního rázu.

III. 5. 2. 6 Pasiva – závěr

Právní úprava citovaných ustanovení NOZ, která se týká obvyklého vybavení rodinné domácnosti, se sice zdá být obdobná jako u ObčZ, ale podle mého názoru se obsah

pojmu obvyklé vybavení rodinné domácnosti liší od pojmu věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti – zejména se nově musí jednat o společnou domácnost. Výše uvedená pasiva a aktiva představují tzv. zákonný režim společného jmění manželů. Kromě zákonného režimu SJM existuje také režimy modifikované, a to smluvený režim SJM, a režim založený rozhodnutím soudu. Modifikace mohou spočívat ve zúžení, nebo rozšíření zákonného režimu SJM.

IV. VZNIK SJM

IV. 1 Uzavření manželství

IV. 1. 1 Okamžik uzavření manželství

Dle ustanovení § 136 odst. 1 ObčZ může společné jmění vzniknout pouze mezi manželi. Společné jmění manželů nevzniká mezi druhem a družkou, ani mezi partnery (a contrario § 136 odst. 1 ObčZ a § 708 NOZ). SJM nevzniká uzavřením manželství putativního, čili zdánlivého („matrimonium non existens“, či „non matrimonium“). Okamžik uzavření manželství není v teorii nazírán jednotně; vedle názoru, že manželství je uzavřeno druhým „ano“³², se objevuje také názor, že k uzavření manželství dochází až okamžikem, kdy úřední osoba prohlásí manželství za uzavřené³³. Naopak se nevyskytuje názor, že manželství je uzavřeno až podpisy snoubenců. ObčZ ani NOZ totiž nestanoví obligatorně písemnou formu uzavření manželství, a § 4 ZoR stanoví, že se tak děje „prohlášením“ (srov. § 659 odst. 1 NOZ). Podle mého názoru je nutné si v souvislosti s výše nastíněnou otázkou uvědomit, že právo uzavřít manželství je základním lidským právem – viz např. Čl. 12 EÚLP. Snoubenci uzavřením manželství realizují své základní lidské právo. Přítomnost oddávajícího je zde vyžadována z toho důvodu, aby stát věděl, které osoby realizovaly toto své základní lidské právo, protože na této vědomosti státu je veřejný zájem (stát potřebuje vědět, které osoby uzavřely manželství z důvodů evidenčních, pořádkových, ochrany práv třetích osob, atp.).

³² ŠVESTKA, Jiří a Jan DVORÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680, s. 34.

³³ HADERKA, Jiří. Oddavky, nulity a neexistence manželství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 8, s. 466-481.

V této souvislosti by mohla nastat zajímavá situace, pokud by snoubenci vyhověli požadavkům právního řádu, zejména projevili svou vůli svobodně, vážně a určitě, a neexistovaly by překážky uzavření manželství, a oddávající by přesto neprohlásil manželství za uzavřené. I v citovaném případě bychom museli dospět k závěru, že manželství bylo uzavřeno, tzn., že stát nemůže nikomu upřít výkon základního lidského práva. Opačný přístup by odpovídal spíše pohledu na manželství jako na koncesi. V důsledku tohoto přístupu by stát mohl podle svého uvážení odepřít komukoli uzavření manželství. Citovaný výklad je v rozporu s ústavním pořádkem, a proto je nezbytné jej zavrhnout. Není na místě právní důsledky prohlášení oddávajícího bagatelizovat, protože jeho existence/absence může vést ke sporům v souvislosti s (ne)uzavřením manželství. Z výše uvedeného vyplývá, že společné jmění manželů vzniká okamžikem uzavření manželství, resp. druhým „ano“, a to i v případě, že byl vznik SJM vyhrazen až ke dni zániku manželství. NOZ již tuto otázku řeší výslovně, a stanoví v § 659, že manželství vznikne souhlasným projevem, kladnou odpovědí obou snoubenců. Na tomto místě nutno upozornit, že SJM nevznikne v případech tzv. nulitního manželství (viz výše). Uzavřením manželství SJM nevzniká, pokud je na některého z manželů prohlášen konkurz (viz § 276 InsZ); SJM vznikne v takovém případě až zánikem účinků prohlášení konkurzu (rozhodnutím o zrušení konkurzu dle § 308 an. InsZ). Podle ustanovení § 143 ObčZ a § 709 NOZ platí, že společné jmění manželů tvoří majetek a závazky nabyté za trvání manželství. Společné jmění manželů tak v okamžiku uzavření manželů tvoří prázdnou množinu (ledaže by snoubenci dohodou ve formě notářského zápisu určili, že určitý majetek, nebo závazky, které je již majetkem nebo závazkem jednoho ze snoubenců, bude náležet do SJM). Podle ustanovení § 143a ObčZ platí, že manželé mohou vznik SJM vyhradit až ke dni zániku manželství. Touto dohodou však nemůže být dotčeno obvyklé vybavení domácnosti (viz níže), které vždy spadá do SJM. Proto se vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství rovná pouze omezení rozsahu SJM až na obvyklé vybavení domácnosti. Nově se od účinnosti NOZ umožňuje sjednat také režim oddělených jmění (§ 717 NOZ). Manželé tak za trvání manželství spravují svůj výlučný majetek dle § 123 ObčZ (§ 1012 NOZ). Majetek, který manželé nabývají společně, spravují v souladu s ustanoveními o podílovém spoluvlastnictví (§ 137 ObčZ, § 1115 NOZ).

V teorii je spornou také otázka, zda SJM vzniká jako prázdná množina okamžikem uzavření manželství³⁴, nebo zda SJM vzniká až okamžikem nabytí první majetkové hodnoty nebo závazku do SJM³⁵. Při hledání východiska z tohoto sporu vycházím z následujících skutečností:

- i) Podle ustanovení § 143a ObčZ (§ 717 odst. 1 NOZ) platí, že manželé mohou vyhradit vznik SJM až ke dni zániku manželství. Pokud tak učiní, SJM vznikne a současně také zanikne okamžikem zániku manželství. Z citovaného důvodu SJM vznikne, ať je v něm majetek či nikoliv (např. pokud manželé jsou nemajetní, bezdomovci, atp.). Z dikce uvedeného ustanovení vyplývá, že je možné, aby SJM existovalo, přestože je prázdnou množinou.
- ii) Smlouva o rozšíření/zúžení SJM, kterou uzavřeli snoubenci, nabývá účinnosti uzavřením manželství, a nikoli až dnem vzniku SJM (§ 143 ObčZ a § 720 NOZ), čili zákonodárce stanoví, že SJM zanikne uzavřením manželství. Nelze však namítat, že novomanželé zpravidla obdrží v souvislosti s manželstvím svatební dary (tyto dary by podle ObčZ byly ve spoluvlastnictví, podle NOZ lze darovat i do SJM).
- iii) Zákon nepovažuje „vyprázdňení SJM“ za důvod jeho zániku.

Z uvedených důvodů se v tomto sporu přikláním k názoru, že SJM vzniká jako prázdná množina okamžikem uzavření manželství, a nikoli nabytím první majetkové hodnoty nebo převzetím prvního dluhu. Považuji však tuto otázku za přílišně teoretickou, a proto se jí v této práci podrobněji nevěnuji.

IV. 1. 2 Neplatnost a neexistence manželství v ObčZ a ZoR

Uzavřením manželství neplatného SJM vzniká (R 42/1972). ZoR totiž rozlišuje mezi vadami sňatečného obřadu, které:

- 1) nezpůsobují žádné právní následky,
- 2) způsobují neplatnost manželství,

³⁴ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 848, shodně ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, 2639 s.. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, s. 642.

³⁵ FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012, xxxi, 965 s. ; Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-948-7, s. 104.

3) způsobují neexistenci manželství (čili uzavření manželství nemůže vyvolat žádné právní důsledky).

Rozlišit manželství neplatné a nulitní je obtížnou teoretickou otázkou. Ustanovení § 17a ZoR, které stanoví případy, ve kterých je uzavřeno manželství nulitní, je totiž nejasné. Citované ustanovení stanoví, že manželství nevznikne, pokud byli muž nebo žena k prohlášení donuceni fyzickým násilím, pokud bylo uzavřeno nezletilými mladšími 16 let, nebo pokud nebyly dodrženy podmínky v § 4a odst. 1 ZoR (příslušný orgán církve), § 4b odst. 2 ZoR (předložení osvědčení o splnění předpokladů pro uzavření manželství) a § 9 ZoR (náležitosti platného zastoupení). Předně citované ustanovení není taxativním výčtem, ačkoli z dikce citovaného ustanovení by vyplývala uzavřenost výčtu předkládaného zákonodárcem. Je totiž jasné, že ve výčtu zjevně chybí poznatek, že neexistenční je také manželství uzavřené osobami stejného pohlaví, a uzavření manželství na divadle. Navíc je citované ustanovení považováno za nepřiměřeně přísné, když např. neexistence úředního ověření podpisu na plné moci způsobí neexistenci manželství³⁶. Autor tohoto textu toto ustanovení za nepřiměřené nepovažuje. Jeví se mi jako přiměřené trvat na ověřeném podpisu plné moci, když na jejím základě má dojít k uzavření tak významné smlouvy jako je manželství.

IV. 1. 3 Neplatnost a neexistence manželství v NOZ

Podle důvodové zprávy k § 677 NOZ je dosavadní přístup k problematice neexistence manželství neobvyklý a vadný, a proto je potřeba zaujmout odlišné pojetí. NOZ definuje neexistenci manželství velmi široce a vágně: „manželství nevznikne, pokud u jedné z osob, které hodlaly vstoupit do manželství:

- a) nebyly v projevu vůle o vstupu do manželství,
- b) nebyly splněny náležitosti, na kterých nutno bezvýhradně trvat při sňatečném obřadu nebo v souvislosti s ním, nebo
- c) v případě církevního sňatku bylo manželství zdánlivě uzavřeno před jiným než oprávněným orgánem církve.

³⁶ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVORÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-666, s. 40.

Důvodem neexistence manželství, je také, že osvědčení matričního úřadu nebylo získáno vůbec, nebo je starší než 6 měsíců. Citované ustanovení upravuje neexistenci manželství případy nedostatku projevu, a nedostatky sňatečného obřadu (pokus o písemné uzavření manželství, atp.). Manželství je neexistenční pouze v případech, ve kterých nebyly splněny náležitosti, na kterých je nutno bezvýhradně trvat. Pro neexistenci manželství tak nestačí pouhý rozpor se zákonem, ale musí dojít k nesplnění zákonných náležitostí, na kterých je nutno bezvýhradně trvat. Příkladem náležitostí, na kterých je nutno bezvýhradně trvat u projevu vůle, je např. projev vůle učiněný na divadle, v žertu, atp.; v případě nedostatků sňatečného obřadu je to např., pokud je učiněn pokus uzavřít manželství písemně. Nově je však existenční manželství také manželství uzavřené při použití fyzického donucení (§ 684 odst. 1 NOZ). Citovaná ustanovení o neexistenci manželství naopak vůbec nezmiňují náležitosti snoubenců. Manželství, a contrario, vznikne, pokud je uzavřeno mezi osobami stejného pohlaví, mezi osobami, které již jsou v manželství či registrovaném partnerství, mezi osobami v příbuzenském vztahu, mezi osvojencem a osvojitelem (viz také § 684 NOZ), atp. Na tomto místě se vynořuje otázka, zda má být manželství uzavřené mezi nezletilými mladšími 16 let a osobami s omezenou svéprávností (dříve způsobilostí k právním úkonům) považováno za neexistenční, protože jejich projev vůle nemohl splnit náležitosti, na kterých nutno trvat (nebyli způsobilí posoudit, co činí). Tuto otázku řeší sám zákonodárce, když stanoví, že nedostatek věku i nedostatek svéprávnosti činí manželství neplatným, a nikoli neexistenčním (§ 683 NOZ).

IV. 2 Rozhodnutí soudu

Podle ustanovení § 151 ObčZ platí, že pokud SJM za trvání manželství zaniklo, může být obnoveno pouze rozhodnutím soudu na návrh jednoho z manželů (nikoli smlouvou). Z citovaného ustanovení bohužel nevyplývá, zda je nutností, aby s návrhem souhlasil i druhý manžel. Protože zákon takovou podmínku nestanoví, dospívám k závěru, že nikoliv. V praxi však bude nutné stanovisko druhého z manželů v rozhodování soudu vždy zohlednit. Stejně tak jako v případě zúžení SJM podle § 148 ObčZ, není ani v citovaném ustanovení zakotveno právo manželů na obnovení SJM, a tak se i zde otevírá prostor pro pečlivou úvahu soudu, zda SJM

obnoví³⁷. Podle § 725 NOZ platí, že režim založený rozhodnutím soudu lze změnit také smlouvou.

V. MODIFIKACE ROZSAHU SJM

V. 1 Smlouvy

V. 1. 1 Manželské smlouvy

Modifikace, čili změna rozsahu společného jmění manželů, může proběhnout buď smluvně, nebo rozhodnutím soudu (§ 147 an. ObčZ a § 716 an. NOZ). Manželé (snoubenci) mohou rozšířit nebo zúžit zákonný rozsah společného jmění manželů smlouvou, pro kterou zákon požaduje formu notářského zápisu. Nedodržení této povinnosti je nyní sankcionováno absolutní neplatností této smlouvy (viz § 40 odst. 1 ObčZ). S účinností NOZ bude možné neplatnost (před) manželské smlouvy dodatečně zhojit (§ 582 odst. 1 NOZ). Manželé (snoubenci) mohou smlouvu o zúžení/rozšíření SJM uzavřít za doby trvání manželství, nebo před jeho uzavřením. V posledním případě dohoda o zúžení nebo rozšíření SJM nabude účinnosti až uzavřením manželství. Manželé mohou upravit majetek a závazky, které nabudou v budoucnosti, nebo které již jsou jejich majetkem nebo závazkem. Majetek nebo závazky mohou manželé vymezit obecným způsobem (např. všechny nemovitosti), nebo mohou být určeny konkrétně (např. automobil tov. zn. Ford Focus modré barvy, rok výroby 2007, VIN kód, pozn. zn.). Pokud dojde k zúžení SJM dohodou, musí být majetek a závazky, které se nacházely ve společném jmění manželů, vypořádány podle § 149 an. ObčZ, resp. § 736 an. NOZ. Vypořádání SJM se provede předně dohodou, pokud nedojde k dohodě, lze SJM vypořádat soudně, a pokud není vypořádáno ani jedním ze způsobů, aplikuje se pro jeho vypořádání zákonná domněnka podle § 150 odst. 4 ObčZ, resp. § 741 NOZ. Podle ObčZ bylo možné pořídit poslední vůli pro případ smrti pouze jako jednostranný úkon (§ 476 an. ObčZ). ObčZ vylučoval dědické smlouvy. NOZ umožňuje uzavřít také dědickou smlouvu (§ 1582 an. NOZ). Pokud smlouva mezi snoubenci uspořádává majetkové poměry

³⁷ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 1023.

pro případ smrti, je v této části smlouvou dědickou – musí ovšem splňovat náležitosti dědické smlouvy (§ 718 odst. 2 NOZ). Dědickou smlouvu mohou uzavřít pouze svéprávné a zletilé osoby (§ 1584 odst. 1 NOZ). Osoby nezletilé, kterým je přiznána svéprávnost tím však nenabývají zletilosti (§ 30 odst. 2 NOZ). Z uvedeného vyplývá, že osoby mladší 18 let nikdy nemohou uzavírat předmanželské, resp. dědické smlouvy, kterými by smluvně nakládali se svým majetkem pro případ smrti. Pokud je uzavřena dědická smlouva mezi manželi nebo snoubenci, neruší se práva z ní, ledaže:

A) dědická smlouva určuje něco jiného, nebo

B) ji na návrh zrušil soud.

AD A) Soud však návrhu nevyhoví, pokud návrh směřuje proti tomu, kdo:

1) rozvrat manželství nezavinil a

2) s rozvodem nesouhlasil (§ 1593 odst. 1 NOZ).

AD 1) Předpokládá se zde, že jeden z manželů zapříčinil rozvrat manželství (např. domácím násilím, gamblerstvím, alkoholismem, marnotratnictvím, nevěrou, atp.)

AD 2) Zapříčinění rozvratu manželství zde však nedostačuje, a požaduje se, aby druhý manžel nesouhlasil s rozvodem. Neprovinivší se manžel má v tomto případě na vybranou, zda bude trvat na tom, že chce setrvávat v manželství, které bylo druhým manželem rozvráceno, a nabude majetek stanovený dědickou smlouvou, nebo zda podá žalobu na rozvod manželství, či bude souhlasit s rozvodem manželství, a připraví se tak o svá práva vyplývající z dědické smlouvy. Podmínku pod AD 2) považují za nespravedlivou a absurdní.

V. 1. 2 Předmanželské smlouvy

V. 1. 2. 1 Pojem a obsah

Právní řád České republiky, narozdíl od zahraničních právních řádů, nezná pojem „předmanželská smlouva“, přestože tento pojem je hojně užíván laickou veřejností.

Smlouva o rozšíření/zúžení SJM uzavřená snoubenci je totiž svým obsahem odlišná od „předmanželské smlouvy“. Smlouvou o rozšíření/zúžení SJM může být upraven pouze rozsah SJM. Předmanželská smlouva, jak ji pojímají zejména země anglosaského práva, může upravovat mnohem širší okruh záležitostí než smlouva o rozšíření/zúžení SJM (např. jména společných dětí). Podle práva platného v České republice nutno konstatovat, že obdobná ujednání ve smlouvách o rozšíření/zúžení SJM nejsou vymahatelná nebo dokonce neplatná pro rozpor se zákonem. Právní úprava v souvislosti s manželstvím je zásadně kogentní (opět je zde patrný trend preference zákonné úpravy nad smluvní autonomií), a proto platná právní úprava prima facie neposkytuje prostor pro úpravu jiných oblastí vztahů mezi manželi než rozšíření/zúžení SJM. Předně působí problém ustanovení § 143a odst. 3 ObčZ, podle kterého platí, že snoubenci mohou upravit své budoucí majetkové poměry v manželství obdobně jako manželé. Stejně tak ustanovení § 716 an. NOZ vypočítávají možný obsah smluv o majetkovém režimu manželů a snoubenců. Otevřenou otázkou je, zda chápat citované ustanovení jako ustanovení, které vyčerpává okruh záležitostí, na kterých se mohou snoubenci dohodnout, či nikoliv. Osobně se přikláním argumentací in dubio pro libero k druhé variantě. Nadto lze jistě argumentovat, že není problémem, aby smlouva o rozšíření/zúžení SJM obsahovala další ujednání, která sice nebudou materiálně smlouvou o rozšíření/zúžení SJM, ale další smlouvou. Opačný přístup (tato ustanovení je potřeba „vtělit“ do jiné smluvní listiny), by se jevil jako přílišně formalistický. Přílišně extenzivní by byl také závěr, že citovaná ustanovení znamenají, že snoubenci nemohou před svatbou dohodnout nic jiného, než rozšíření/zúžení SJM. Autor této práce proto dochází k závěru, že před vstupem do manželství lze uzavírat smlouvy i jiného obsahu, než je uvedeno v citovaných ustanoveních. Prakticky je však prostor smluvní volnosti snoubenců zúžený, protože ujednání, která se pravidelně objevují ve smlouvách mezi snoubenci, zpravidla odporují kogentním ustanovením zákona. Namátkou jmenujme například ujednání o plnění manželských povinností (ujednání by bylo neplatné pro rozpor se zákonem i dobrými mravy; vymáhání takové povinnosti proti vůli manžela by dokonce mohlo být páčáním trestného činu znásilnění podle ustanovení § 185 TZ). Neplatné bude také ujednání o tom, kterému z manželů budou svěřeny děti v případě rozvodu (zákon klade na první místo zájem dítěte, nikoli dohodu manželů), a dohoda o stanovení výše výživného (soud není vázán návrhy manželů). Neplatná by byla také ujednání

o povinnosti starat se o děti (rodičovskou zodpovědnost mají podle zákona oba rodiče). Neplatné by byly dohody v rozporu s dědickým právem. Neplatné by bylo také ustanovení, připouštějící manželskou nevěru, a to pro rozpor s § 18 ZoR a § 687 odst. 2 NOZ. Opačný závěr však podle autora této práce platí o ustanovení o jménu společných dětí, nebo ustanovení o pokutách v případě nevěry. Taková ujednání shledávám jako platná, a vymahatelná, a to z níže uvedených důvodů. Manželství je smlouva mezi mužem a ženou. Podle ustanovení § 544 odst. ObčZ (§ 2048 NOZ) platí, že pro případ porušení smluvní/zákonné povinnosti lze sjednat smluvní pokutu. Povinností manželů je být si věrni (§ 18 ZoR, § 687 odst. 2 NOZ). Manželská nevěra je porušením této povinnosti. Pokud je sjednána, v tomto případě vznikne neprovinivšímu se manželovi právo požadovat smluvní pokutu po manželu-nevěrníkovi. Dohoda o jménu společných dětí je ponechána na vůli rodičů. Zákon nestanoví, že by se o budoucím jménu dítěte nemohli domluvit rodiče ještě před narozením dítěte (viz § 38 odst. 3 ZoR, § 860 odst. 2 NOZ). Dohoda se pochopitelně bude týkat pouze dětí „manželských“. Nově je také možné sjednat předmanželskou smlouvou pravidla pro vypořádání SJM (§ 718 odst. 2 NOZ). Z výše uvedených důvodů proto lze doporučit, aby manželé (snoubenci) činili v předmanželských smlouvách ujednání nejrůznějšího obsahu, protože tato mohou mít právní význam. Doporučuji však, aby manželé (snoubenci) nespolehali na právní závaznost ujednání v (před)manželských smlouvách, která jsou nad rámec zúžení nebo rozšíření SJM.

V. 1. 2. 2 Způsobilost uzavřít předmanželskou smlouvu

V. 1. 2. 2 a) Úvod

Zákon neobsahuje zvláštní úpravu způsobilosti k uzavření předmanželské smlouvy. Proto je třeba vycházet z obecných ustanovení občanského zákoníku o svéprávnosti (způsobilosti k právním úkonům) podle ustanovení § 8 odst. 2 ObčZ a § 31 NOZ. Způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu vzniká zletilostí (18. rokem). Uzavřením manželství lze nabýt svéprávnost i dříve než v 18 letech. Podle citovaných ustanovení ObčZ a NOZ platí, že nezletilý starší 16 let, který uzavřel manželství, nabyl zletilosti a svéprávnosti, a zletilost ani svéprávnost neztrácí, pokud je manželství prohlášeno za neplatné, nebo zaniklo.

Takový snoubenec mladší 18 let je vždy způsobilý k uzavření předmanželské smlouvy. Způsobilý k uzavření předmanželské smlouvy bude vždy také snoubenec starší 16 let, kterému byla přiznána svéprávnost v souladu s ustanoveními § 37 NOZ (tzv. přidání let). Podle ustanovení § 9 ObčZ i § 31 NOZ (ustanovení bylo beze změny přežato) zejména platí, že nezletilí mají způsobilost jen k takovým úkonům, které jsou svou povahou přiměřené volní a rozumové vyspělosti odpovídající jejich věku. Z citovaných ustanovení vyplývá, že nabývání způsobilosti k právním úkonům je postupné, s přibývajícím věkem. Novorozenec tedy jistě nemá způsobilost k právním úkonům vůbec, nezletilec má způsobilost k právním úkonům částečnou, odpovídající svému věku, a zletilec má způsobilost k právním úkonům plnou. Částečná způsobilost k právním úkonům je jistá tam, kde zákon výslovně stanoví, od kolika let jsou nezletilci způsobilí k úkonům určitého typu (např. ustanovení § 476d ObčZ a § 1526 NOZ stanoví, že závěť může ve formě notářského zápisu pořádat ten, kdo dovršil 15. rok věku). Problematická je tam, kde zákon výslovně nestanoví, zda právním úkonům jsou nezletilci daného věku způsobilí, což platí pro většinu právních úkonů. Je tedy úkolem doktríny a judikatury argumentovat, zda jsou nezletilci v určitém věku způsobilí k právním úkonům určitého druhu. Právní úkon, učiněný nezletilým, který k němu není způsobilý, je neplatným právním úkonem podle ustanovení (absolutně neplatným § 38 ObčZ) a ani dodatečný souhlas zákonného zástupce nemůže neplatnost zhojit; může pouze založit právní úkon *ex nunc*³⁸. Dle § 581 an. NOZ se nově bude jednat o relativní neplatnost. Otázka, zda jsou snoubenci mladší 18 let obecně způsobilí k uzavření předmanželské smlouvy, je proto vysoce důležitá, a sporná. Právní úpravy volí zpravidla 2 způsoby úpravy nabývání způsobilosti k právním úkonům: 1) stanoví věkové hranice (např. občanský zákoník z r. 1950 stanovil hranice 6, 15 a 18 let), nebo 2) stanoví nabývání způsobilosti obecným způsobem – postupně. Obecné pozitivum stanovení konkrétních hranic je větší určitost právní normy pro adresáty. Negativum je obecně v nemožnosti přihlídnutí k povaze všech konkrétních úkonů. Jinak řečeno, zákon nemůže být přílišně kasuistický. Věkové hranice osobně považuji spíše za nadbytečné, zejména v provedení občanského zákoníku z r. 1950; je totiž např. naprosto jasné, ke kterým úkonům jsou způsobilé děti starší 6 let.

³⁸ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 111.

V. 1. 2. 2 b) Objektivní či subjektivní pojetí?

Je třeba odpovědět na otázku, zda se přiměřenost k věku posuzuje objektivně (vzhledem k průměrnému jedinci určitého věku), nebo subjektivně (zkoumá se vyspělost konkrétního jedince). Teorie i praxe dospěly k závěru, že se jedná o objektivní hledisko. Z uvedeného zejména vyplývá, že způsobilost k právním úkonům nabývají všichni jedinci stejně. Při zkoumání, zda byl jedinec způsobilý k právním úkonům, je tedy potřeba zkoumat průměrnou vyspělost jedince daného věku. Argumentuje se zejména gramatickým výkladem citovaného ustanovení (srov. „jejich věku“ nikoli „jeho věku“³⁹), dále zahraničními právními úpravami, které se vyslovily pro objektivní hledisko, a požadavkem na ochranu dobré víry další osoby. Pokud by adresát právního úkonu nebyl v dobré víře (tzn., že je zjevné, že nezletilec dosud není způsobilý ke konkrétnímu právnímu úkonu), bylo by podle mého názoru vhodné subjektivizovat toto pojetí a zlou víru adresáta právního úkonu samozřejmě nechránit. V souvislosti s otázkou, zda nezletilec může uzavřít předmanželskou smlouvu, rozlišujeme dvě možné situace: 1) nezletilec hodlá uzavřít manželství po dovršení 18. roku věku, a uvažuje o uzavření předmanželské smlouvy dříve (v 17 letech), nebo 2) nezletilec obdržel přivolení soudu k uzavření manželství dříve než v 18 letech věku, a chce před uzavřením manželství uzavřít také předmanželskou smlouvu. Podle ustanovení § 143a odst. 3 ObčZ platí, že muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství, mohou rozšířit/zúžit rozsah budoucího SJM. Podle ustanovení § 716 odst. 1 NOZ si snoubenci a manželé mohou ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu. Doslovný výklad citovaných ustanovení svědčí spíše závěru, že takové právo mají i nezletilci. K úvahám, zda rozumová a volní vyspělost umožňuje uzavřít nezletilcům předmanželskou smlouvu nutno zejména podotknout, že smlouva o rozšíření/zúžení SJM nabývá účinnosti až uzavřením manželství, a to je možné uzavřít pouze zletilým osobám, nebo nezletilým osobám, které mají přivolení soudu (a uzavřením manželství se stanou zletilými). Pokud by předmanželskou smlouvu uzavřeli nezletilí, následně dovrší zletilosti a mohou uzavřít manželství. Okamžikem dovršení zletilosti již mají plnou způsobilost k právním úkonům, a mohou po dovršení zletilosti

³⁹ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, 2639 s.. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, s. 84.

předmanželskou smlouvu dohodou změnit, nebo v krajním případě od uzavření manželství upustit, a předmanželské smlouva tak nenabude účinnosti.

V. 1. 2. 2 c) Osoby zbavené nebo omezené ve způsobilosti k právním úkonům

Podle ustanovení § 14 ZoR odst. 1 platí, že manželství nemůže uzavřít osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům. Osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům mohou podle citovaného ustanovení uzavřít manželství pouze s přivolením soudu (ustanovení § 14 odst. 2 ZoR). Podle ustanovení § 28 ObčZ platí, že nejde-li o běžnou záležitost, potřebuje opatrovník k úkonu schválení soudu. Předmanželská smlouva není běžnou záležitostí, a tak opatrovník osoby omezené ve způsobilosti k právním úkonům potřebuje k uzavření předmanželské smlouvy schválení soudu. Podle NOZ mohou uzavřít manželství všechny osoby, jejichž svéprávnost nebyla v této oblasti omezena (§ 673 NOZ).

V. 1. 2. 2 d) Závěr

Pokud se týká nezletilců starších 16 let, (zejména pokud obdrželi přivolení soudu k uzavření manželství), dospívám k závěru, že jsou způsobilí uzavřít předmanželskou smlouvu, a to zejména s ohledem na skutečnost, že jsou způsobilí i ke srovnatelně závažným úkonům (např. pořízení závěti, uzavření manželství, uzavření pracovní smlouvy, atp.)

V. 1. 3 K závaznosti smluv, kterými se modifikuje SJM

V praxi je jednou z nejdůležitějších a nejfrekventovanějších otázek možnost dovolání se smluv a rozsudků, kterými se modifikuje SJM, vůči třetím osobám. Ustanovení § 143a odst. 4 ObčZ k tomu výslovně stanoví, že smlouvy o rozšíření/zúžení SJM se lze vůči třetím osobám dovolávat pouze, pokud byl třetí osobě obsah smlouvy znám. Z uvedeného vyplývá, že jediným způsobem, jak zabránit, aby v případě smluvně zúženého SJM závazek nezatížil SJM, je informovat (potenciální) věřitele o obsahu dohody, kterou je modifikováno SJM. Tato konstrukce je však prakticky proveditelná pouze v případech, ve kterých manželé jednájí ve vzájemné shodě. Pokud však u druhého z manželů dojde k lehkovážnému a bezúčelnému přijímání

závazků, bez součinnosti s manželem, lze účinků dohody o zúžení/rozšíření SJM dosáhnout pouze, pokud se manželovi podaří informovat všechny potenciální věřitele. Okruh potenciálních věřitelů je však v praxi téměř neomezený, a proto jej nelze vystihnout. Věřitel navíc nemá povinnost dotazovat se dlužníka, zda existuje smlouva, nebo rozhodnutí, modifikující rozsah SJM. Aby to snad rozumně hospodařící manžel, který se snaží ochránit své finance, neměl snad moc jednoduché, aplikuje Nejvyšší soud České republiky velmi přísný výklad pojmu „být znám“; ve své rozhodovací praxi vyslovil názor, že smlouva o zúžení SJM není známa dalším osobám ani v případě, že existence smlouvy o zúžení SJM byla zřejmá z veřejné části katastru nemovitostí. Z výše uvedeného vyplývá, že smluvní zúžení SJM v současnosti nijak neochrání proti manželovi, který lehkovážně a bezúčelně zatěžuje SJM (např. gambler). NOZ v této souvislosti přináší změnu. Ustanovení § 721 odst. 1 NOZ zavádí tzv. veřejný seznam. Do veřejného seznamu se budou zapisovat smlouvy o rozšíření/zúžení SJM, ve kterých je tak dohodnuto, nebo pokud to navrhnou oba manželé. Smluv, evidovaných ve veřejném seznamu, se bude možné dovolávat vůči třetím osobám. U smluv nezveřejněných ve veřejném seznamu bude platit stejný stav jako dosud. Přístup zvolený zákonodárcem v NOZ považují za citlivý s ohledem na ochranu soukromí manželů – pokud si manželé nepřejí publikaci smlouvy o rozšíření/zúžení SJM, třetí osoby se o obsahu smlouvy nedozví.

V. 2 Zúžení SJM rozsudkem soudu

V. 2. 1 Právní základ

Dle ustanovení § 148 odst. 1 ObčZ (§ 724 odst. 1 NOZ) platí, že soud může na návrh některého z manželů ze závažných důvodů zúžit obsah společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Do dne 31. července 1997 mohl soud bezpodílové spoluvlastnictví „ze závažných důvodů“ zrušit. Předpokladem pro zúžení SJM je návrh jednoho z manželů, a také existence tzv. závažného důvodu. Podle komentářové literatury může závažným důvodem být chování některého z manželů, kterým bezdůvodným a neúčelným přebíráním závazků

ohrožuje integritu SJM⁴⁰, dlouhotrvající zrušení společné domácnosti, zbavení způsobilosti k právním úkonům⁴¹. Problematickým je výklad slova „může“. Předně je nepochybné, že soud má zde prostor pro uvážení, zda SJM zúží nebo nikoliv. Tuto možnost uvážení soudu vnímám rozpačitě; na jedné straně je tím posílena možnost soudu přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu, na druhé straně je však vytvářen stav právní nejistoty. Jako řešení navrhuji, aby byl zákonem stanoven příkladný výčet důvodů, pro které soud nemusí návrhu na zúžení SJM vyhovět. Jako pozitivní proto hodnotím ustanovení § 724 odst. 2 NOZ, které stanoví okruh důvodů, které jsou vždy závažnými důvody: manželův věřitel požaduje proplacení pohledávky, která přesahuje hodnotu podílu majetku SJM tohoto z manželů, dále že manžel je marnotratný, nebo soustavně či opakovaně postupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také, že manžel se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby, nebo že začal podnikat. Otevřenou otázkou zůstává, zda je v tomto případě možné zúžit SJM i méně, než na obvyklé vybavení domácnosti⁴². Autor této práce přiklání k řešení, že soudce má pravomoc zúžit SJM až na vybavení obvyklé domácnosti, a v této pravomoci je obsažena i pravomoc soudu zúžit SJM jen o některý majetek nebo závazky (podle pravidla minus in maiore continetur). Dle ustanovení § 148 odst. 2 ObčZ platí, že soud na návrh některého z manželů zúží obsah společného jmění manželů až na vybavení tvořící obvyklé vybavení domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Současný ObčZ v tomto směru neumožňuje úvahu soudu (viz rozhodnutí NS ČR ze dne 5.2.2008 sp. zn. 22 Cdo 3515/2006). Podle § 724 odst. 2 NOZ však platí, že soud nemusí shledat podnikání nebo neomezené ručení manžela jako závažný důvod, a nemusí proto z tohoto důvodu zúžit SJM. Dle ustanovení § 148 odst. 2 ObčZ (§ 726 NOZ) platí, že soud může na návrh jednoho z manželů rozšířit společné jmění manželů do původního rozsahu. Společné jmění manželů zúžené podle ustanovení § 143a ObčZ a § 726 NOZ (a contrario) nemůže být rozšířeno do předchozího rozsahu rozhodnutím soudu.

⁴⁰ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086, s. 990.

⁴¹ FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009, 2 v. ISBN 978-807-3573-959, s. 517.

⁴² ŠVESTKA, Jiří a Jan DVORÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680, s. 990.

V. 2. 2 K závaznosti rozsudků o zúžení SJM

V. 2. 2. 1 Úvod a otázky k řešení

Otázka závaznosti rozsudku o zúžení SJM vůči třetím osobám je v praxi velmi frekventovaná, a velmi problematická, protože není teorií ani soudní praxí komplexně řešena. Nabízí se totiž dvojí řešení této otázky: a) rozsudek o zúžení SJM je závazný pouze pro účastníky řízení, nebo b) rozsudek o zúžení SJM je závazný také vůči třetím osobám. Zákon otázku závaznosti rozsudku o zúžení SJM výslovně neřeší, narozdíl od ustanovení § 143a odst. 4 ObčZ, které se týká smlouvy o rozšíření/zúžení SJM (smlouva o rozšíření/zúžení SJM je závazná vůči třetím osobám pouze, pokud věděly o jejím obsahu). Stejně tak v procesním právu je výkon rozhodnutí upraven pouze v souvislosti se smlouvou o zúžení SJM, nikoli o zúžením SJM rozsudkem soudu. Otázky k řešení:

1. Z výše uvedeného vyvstává otázka první: zda citované ustanovení aplikovat na zúžení SJM soudem analogicky, nebo naopak jeho aplikaci vyloučit postupem a contrario. Související otázkou je, zda zákonodárce opomněl upravit tuto otázku, nebo ji neupravil schválně, a je potřeba postupovat a contrario?
2. Problematika je mnohem komplikovanější: podle ustanovení § 159a odst. 1 OSŘ platí, že nestanoví-li zákon jinak, je rozsudek závazný pouze pro účastníky řízení. Zde vyvstává otázka druhá; zda ustanovení o zúžení SJM soudem jsou výjimkou z této zásady, čili zda se jedná o *lex specialis*.
3. Třetí relevantní otázkou je, jak vyřešit konflikt práva manželů upravit své majetkové poměry, a práva třetích osob nabytá v dobré víře. Uvedená práva jsou nepochybně ve vzájemné kolizi; které z těchto práv preferovat? Nebo kde je spravedlivá a legitimní hranice mezi těmito kolidujícími právy?

V. 2. 2. 2 Úvahy

i) Právní úprava rozšíření/zúžení SJM smlouvou, a zúžení SJM soudem byla přijata, a vstoupila v platnost *en bloc*. Zákonodárce zakotvil institut závaznosti vůči třetím osobám pouze u zúžení/rozšíření SJM smlouvou, a u zúžení SJM soudem tak neučinil. Podle názoru autora této práce je z citovaného důvodu nutné postupovat

a contrario, tzn., že z citovaných ustanovení občanského zákoníku vyplývá, že rozsudek o zúžení SJM je závazný vůči třetím osobám. A contrario je také vhodné aplikovat ustanovení § 262a OSŘ, které umožňuje vést výkon rozhodnutí v nezměněném rozsahu pouze na SJM, které bylo zúženo dohodou. O rozsudku o zúžení SJM citované ustanovení mlčí.

ii) Je nezbytné přihlídnout také k ustanovení § 159a odst. 1 OSŘ, podle kterého platí, že nestanoví-li zákon jinak, je rozsudek závazný pouze pro účastníky řízení. Citovaná ustanovení ObčZ nepochybně opak explicitně nestanoví. Z hlediska čistě formálního pojetí věci je proto potřeba považovat rozsudek o zúžení SJM za závazný pouze vůči účastníkům řízení o zúžení SJM.

iii) Účelem právní úpravy v souvislosti se zúžení SJM soudem je nepochybně (byť to z důvodové zprávy výslovně nevyplývá) ochrana majetku toho z manželů, který na rozdíl od druhého manžela rozumně žije a hospodaří. Pokud se vůči třetím osobám není možné dovolávat zúžení SJM soudním rozhodnutím, rozumně hospodařící manžel není vůbec ochráněn, a účelu právní úpravy tak není dosaženo. Autor této práce si je vědom, že za určitých okolností se rozumně hospodařící manžel bude moci domáhat vydání bezdůvodného obohacení proti marnotratnému manželovi, ale toto právo bude v praxi téměř vždy nevymahatelné (marnotratník, gambler a další nemají majetek postižitelný exekucí).

iv) Dále je nezbytné vzít do úvahy rozdíl mezi rozšíření/zúžení SJM smlouvou a soudem. Pokud se jedná o úpravu SJM smlouvou, lze ji učinit kdykoli, a bez uvedení důvodů (také zcela bezdůvodně, nebo dokonce s nevyjádřeným protiprávním motivem). Proto se v případě smluvního zúžení SJM otevírá prostor pro šikanu věřitelů manžela/manželů (např. závazky bude mít jeden z manželů, majetek druhý z manželů). Naopak v případě zúžení SJM soudem je prostor pro šikanu věřitelů zpravidla vyloučen; soud ke zúžení SJM přistoupí, pouze pokud pro to shledá závažné důvody, a ani v takovém případě není na zúžení SJM právní nárok. Z uvedeného vyplývá, že soud má dostatečný prostor, aby zvážil všechny okolnosti konkrétního případu, a rozhodl tak, že nalezne ten nejspravedlivější možný kompromis mezi právy manželů a třetích osob (věřitelů). Z materiálního hlediska je proto právní úprava zúžení SJM rozhodnutím soudu výjimkou z ustanovení § 159a odst. 1 OSŘ.

v) V judikatuře závaznost rozsudku o zúžení SJM soudem řešena není. V literatuře je řešena spíše výjimečně; citovaný komentář k OSŘ se vyslovuje pro analogickou aplikaci ustanovení § 262a OSŘ i pro případy, pokud bylo SJM zúženo soudem. Bohužel v citovaném komentáři chybí vyčerpávající argumentace. Judikatura, která s touto otázkou souvisí, směřuje jinam; řeší otázku, kdo má pasivní či aktivní legitimaci v nalézacím řízení v souvislosti s majetkem, který je v SJM. Citovaná judikatura dospěla k závěru, že aktivní i pasivní legitimaci má pouze ten z manželů, který je účastníkem smlouvy. Jako důvod bylo uvedeno, že principiálně nelze rozšířit účastníky smlouvy o další osobu (manžel), bez souhlasu třetích osob. Judikatura také stojí pevně v závěru, že vypořádáním SJM dohodou i rozsudkem nemohou být dotčena práva třetích osob. Citovaná judikatura však řeší otázku závaznosti rozsudku o vypořádání SJM (dluh vznikl za existence SJM, a SJM bylo následně vypořádáno, práva věřitelů jsou vypořádáním nedotčena). Pokud se týká možnosti být žalován, je tu rozhodnutí NS ČR ze dne 12. 9. 2007 sp. zn. 31 Odo 677/2005, jehož právní věta zní: „Splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů, nemůže věřitel v nalézacím řízení vymoci po druhém z těchto manželů; právo věřitele domáhat se při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojení závazku povinného manžela postižením společného jmění manželů tím není dotčeno.“

vi) Jako účastník smlouvy se zavazuje (zpravidla) pouze jeden z manželů. Druhá strana vstupuje do smluvního vztahu pouze s jedním z manželů. O osobním stavu druhé smluvní strany nemusí být strana smlouvy vůbec informována (z žádného zákonného ustanovení tato povinnost nevyplývá, a také údaj o osobním stavu v občanském průkazu je nyní dobrovolný). V tomto směru také argumentuje citovaná judikatura. Z uvedeného vyplývá, že existencí společného jmění mohou být (a zpravidla budou) práva věřitele posílena – namísto výlučného majetku jednoho z manželů se může věřitel (jako oprávněný) domáhat výkonu rozhodnutí i na SJM. Toto je však nad rámec dlužnicko-věřitelské smlouvy, ve které figuruje jeden z manželů. Proto soudním zúžením SJM nebude věřitel nijak poškozen nad právo, které nabyl v souvislosti se smlouvou.

V. 2. 2. 3 Závěr

Z výše uvedeného vyplývá, že otázka závaznosti rozsudku o zúžení SJM vůči třetím osobám byla teoreticky řešena spíše ve prospěch závaznosti rozsudku o zúžení SJM pouze mezi účastníky řízení, a z judikatorního řešení souvisejících otázek, se autor domnívá, že rozsudek o zúžení SJM by byl pravděpodobně shledán jako závazný pouze mezi účastníky řízení, nikoli vůči třetím osobám. Rozsudkem o zúžení SJM proto rozumně hospodařící manžel pravděpodobně nebude ochráněn. Z uvedeného vyplývá, že jedinou obranou proti manželovi, který bezúčelně a nepřiměřeně zatěžuje SJM, je za účinnosti ObčZ rozvod. Podmínkou rozvodu je, že manželství je hluboce a trvale rozvráceno, a nelze očekávat obnovení manželského soužití. Zadlužování SJM a z toho vyplývající finanční krize manželských financí k tomu zpravidla povede. V případě přisvědčení závaznosti rozsudku o zúžení SJM pouze mezi účastníky řízení vyvstává otázka, zda na osobu, která nebyla účastníkem řízení a znala obsah rozsudku o zúžení SJM, pohlížet jako na osobu, vůči které je možné se dovolávat obsahu rozsudku o zúžení SJM. Tzn. zda postupovat analogicky jako v případě zúžení SJM smlouvou podle ustanovení § 143a odst. 4 OZ. Odpověď je nepochybně ano. Nelze totiž poskytovat ochranu práv nabytých ve zlé víře (SJM bude soudem zúženo zejména v případech marnotratného manžela). Toto řešení je však pouhou „záplatou“, ke které je nutné přistoupit v důsledku nezávaznosti rozsudku o zúžení SJM vůči třetím osobám. Z výše uvedených důvodů se autor této práce domnívá, že rozhodnutí soudu o zúžení SJM má být závazné vůči všem orgánům a osobám, ačkoli se tento výklad v praxi neprosadil. Pozitivní změnu přináší v této souvislosti NOZ. Ustanovení § 721 odst. 1 NOZ zavádí tzv. veřejný seznam. Do veřejného seznamu se ale nebudou zapisovat pouze dohody o zúžení/rozšíření SJM, jak by se mohlo zdát ze znění citovaného ustanovení, ale také rozhodnutí soudu o zúžení/rozšíření SJM. Vyplývá to z § 721 odst. 1 NOZ věty druhé: „Do seznamu se zapíše vše, co mění zákonný majetkový režim manželů.“ Toto stanovisko k seznamu ujednání o manželském majetkovém režimu zaujala Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti dne 1. 3. 2013, a z doprovodné novely NotŘ. Nově tedy bude možné se rozsudků o rozšíření/zúžení SJM po jejich zveřejnění dovolávat i vůči třetím osobám.

V. 3 Obvyklé vybavení (společné) domácnosti

S pojmem obvyklé vybavení (společné) domácnosti se setkáváme na více místech právního řádu. Kromě ObčZ je citovaný termín použit i v ustanovení § 322 odst. 2 OSŘ. Ačkoli se jedná o stejný pojem, vykládá se v každém kodexu jinak⁴³. Při výkladu pojmu „obvyklé vybavení domácnosti“ se totiž musí přihlídnout k systematickému výkladu, a tento pojem vykládat s přihlédnutím k ustanovení § 322 odst. 1 OSŘ, podle kterého platí, že výkon rozhodnutí se nemůže týkat jen věcí, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů (rozhodnutí NS ČR ze dne 26. 2. 2004 sp. zn. 20 Cdo 180/2003). Pojem obvyklé vybavení domácnosti použitý v citovaném ustanovení OSŘ musí být proto vykládán úžeji než pojem obvyklé vybavení společné domácnosti v ObčZ. Pojem v ObčZ je potřeba vykládat podle běžného standardu obvyklého ve společnosti⁴⁴. Za součást obvyklého vybavení společné domácnosti považuje teorie bytové zařízení (kuchyňské vybavení, běžné elektrospotřebiče, zařízení obývacího pokoje, ložnice, apod.) Teorie připouští, aby obvyklým vybavením společné domácnosti byl dokonce i automobil⁴⁵. Z výše uvedeného vyplývá, že pojem obvyklé vybavení domácnosti je pojem neurčitý. Autor této práce se pozastavuje nad praxí některých notářů, kteří ve smlouvách o rozšíření/zúžení společného jmění manželů připouštějí definice pojmu společné vybavení obvyklé domácnosti (např. „snoubenci považují vzhledem ke svým majetkovým poměrům za věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti věci v jednotlivé hodnotě do 20.000,- Kč“). Citovanou praxi nutno podrobit kritice, protože jediným autoritativním vykladačem neurčitých právních pojmů je v konkrétním případě soud (k tomu viz např. rozhodnutí NS ČR ze dne 16. 4. 2009 sp. zn. 21 Cdo 441/2008). Z uvedeného vyplývá, že smlouvou nelze vykládat zákonné pojmy, tím méně, když ustanovení o nedotknutelnosti obvyklého vybavení domácnosti smlouvou o rozšíření/zúžení SJM je kogentní povahy.

⁴³ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, 2639 s.. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, s. 652.

Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. *Velké komentáře*. ISBN 978-807-4001-086, s. 973.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. *Velké komentáře*. ISBN 978-807-4001-086, s. 973.

VI. MODIFIKACE ZÁKONNÉ SPRÁVY SJM

VI. 1 Správa SJM podle ObčZ

VI. 1. 1 Zákonná správa SJM

Podle ustanovení § 145 odst. 2 ObčZ platí, že obvyklou správu majetku náležejícího do SJM může vykonávat každý z manželů. V ostatních případech je třeba souhlas obou manželů, jinak je právní úkon relativně neplatný podle ustanovení § 40a ObčZ. Pojem „obvyklá správa“ nutno přiblížit. Citované ustanovení ve znění účinném do 31. 7. 1998 obsahovalo pojem „běžná záležitost“. Mezi oběma pojmy možno v zásadě položit rovnítko⁴⁶. Za běžnou záležitost (resp. obvyklou správu majetku) nelze podle judikatury považovat: i) darování nemovitosti, zastavení nemovitosti a ii) poskytnutí daru nikoli nepatrné hodnoty. Za běžnou záležitost nutno vždy považovat obvyklé nákupy v souvislosti s provozem domácnosti (přiměřeného rozsahu), plnění běžných pravidelných platebních povinností (placení záloh na energie, atp.)⁴⁷. V této souvislosti nutno upozornit na výklad pojmu „správa majetku náležejícího do SJM“, který dosud zastává soudní praxe (viz např. rozhodnutí NS ČR ze dne 16. 11. 2009 sp. zn. 33 Cdo 1340/2008); Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí R 22/1983 vyložil, že v souvislosti s nabytím věci není kupní smlouva úkonem, který by se týkal společné věci, a proto není nikdy potřeba souhlas manžela s použitím finančních prostředků na zaplacení kupní ceny. Tento názor považuji za mylný, a to z toho prostého důvodu, že peníze jsou nepochybně věci (movitou), a proto je, za splnění podmínek citovaného ustanovení, k jejich použití nutný i souhlas druhého z manželů. Shodně k tomu viz např. rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. 12. 1994 sp. zn. 14 Co 512/94, když právní názor publikovaný pod R 22/83 rozhodující soud považoval za překonaný. Přestože zastávám opačný názor, nutno mít na paměti, že v rozhodovací praxi soudů se uplatňuje (významnou měrou) názor odlišný.

⁴⁶ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVORÁK. *Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680, s. 980.

⁴⁷ Tamtéž.

VI. 1. 2 Smluvní odchýlení od zákonné správy

Manželé (snoubenci) mají možnost smlouvou ve formě notářského zápisu upravit správu SJM odchylně od zákonného režimu správy SJM (§ 147 ObčZ). Zákon nestanoví bližší podrobnosti; manželé (snoubenci) proto mohou sjednat, že SJM bude spravovat výlučně jeden z manželů, nebo oba manželé. Mohou stanovit, které části SJM bude spravovat který z nich, nebo mohou sjednat, že SJM bude spravovat kterýkoli z manželů, a stanovit podmínky, za kterých je potřeba souhlas obou manželů. Ustanovení o dovolání se obsahu této smlouvy vůči jiné osobě platí obdobně jako u dohody o rozšíření/zúžení SJM.

VI. 2 Správa SJM podle NOZ

VI. 2. 1 Zákonná správa SJM

Podle ustanovení § 713 odst. 1 NOZ platí, že součástí SJM spravují oba manželé nebo jeden z nich podle dohody. Podle § 714 odst. 1 NOZ platí, že v záležitostech týkajících se SJM, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně. NOZ se zde sice terminologicky liší od ObčZ („běžné záležitosti“), ale jak jsem vysvětlil výše, jedná se pouze o návrat k pojmu, který ObčZ používal před novelou v r. 1998, a který je obsahově shodný. Porušení ustanovení § 714 odst. 1 NOZ je (stejně jako porušení § 145 odst. 2 ObčZ) stíháno relativní neplatností. Novotou je, že manžel může žádat o soudní přivolení k úkonu, pokud druhý manžel odmítá dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, nebo pokud manžel není schopen svou vůli projevit. Další změnou je již zmíněná možnost použít majetek v SJM k podnikání bez souhlasu druhého manžela, pokud tato majetková hodnota nepřesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.

VI. 2. 2 Smluvní odchýlení od zákonné správy

Manželé (snoubenci) se mohou odchýlit od zákonné správy SJM. NOZ výslovně stanoví, že smlouva musí obsahovat ujednání o tom, který manžel bude spravovat SJM (nebo jeho součást), a jakým způsobem (§ 722 odst. 2 NOZ). Nově se výslovně

stanoví, že tato smlouva se svým obsahem nebo účelem nesmí dotknout práv třetí osoby, ledaže ta s ní souhlasila. Smlouva také nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu (např. pokud by bylo manželů zamezeno užívat předměty, které slouží k výkonu jeho povolání). Bez ohledu na smlouvu se vyžaduje souhlas druhého manžela vždy, pokud má být nakládáno s obydlím v SJM, ve kterém se nachází společná domácnost, bydliště jednoho z manželů, nebo nezletilého dítěte. Souhlas manžela se vždy vyžaduje, pokud má být nemovitost v SJM trvale zatížena (např. věcným břemenem), a pokud se nakládá se SJM jako s celkem. Týká-li se dohoda věcí, zapsaných ve veřejném seznamu, nabývá účinky vůči třetím osobám až zápisem do tohoto seznamu. Smlouva o smluveném režimu se však nezapisuje do veřejného seznamu (a contrario § 722 odst. 1 NOZ). Zákon nově nevyžaduje pro modifikaci zákonné správy SJM formu veřejné listiny (a contrario § 722 odst. 1 NOZ), a dokonce ani písemnou formu. Je otevřenou otázkou, zda to zákonodárce zamýšlel či nikoliv.

VI. 2. 3 Změny správy SJM rozhodnutím soudu

Podle ustanovení § 728 NOZ platí, že pokud nebyla uzavřena smlouva o režimu správy SJM, může manžel požádat soud o rozhodnutí, jakým způsobem bude SJM spravováno. Ustanovení míří na případy, kdy manžel jedná ve zřejmém rozporu se zájmy druhého manžela, rodiny, nebo rodinné domácnosti.

VII. ZÁNÍK SJM

VII. 1 Zánik manželství

Podle ustanovení § 149 odst. 1 ObčZ zaniká SJM zánikem manželství. Podle § 22 ZoR zaniká manželství:

- 1) smrtí,
- 2) prohlášením manžela za mrtvého (§ 71 odst. 2 NOZ),
- 3) rozvodem manželství (§ 755 an. NOZ), nebo

4) prohlášením manželství za neplatné (§ 681 an. NOZ).

Nově manželství zaniká také změnou pohlaví (§ 29 NOZ). V případech ad 2) až ad 4) zaniká manželství až právní mocí příslušného rozhodnutí soudu.

Ad 4) Neplatnost manželství

Soud prohlásí manželství za neplatné, pokud manželství

- i) uzavřela osoba v manželství, nebo registrovaném partnerství (§ 11 odst. 1 ZoR),
- ii) bylo-li uzavřeno mezi předky, potomky, sourozenci, či mezi osvojencem a osvojitelem (§ 12 ZoR),
- iii) uzavřel-li jej nezletilý (§ 13 odst. 2 ZoR),
- iv) osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům,
- v) osoba omezená ve způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti), která uzavřela manželství bez přivolení soudu (§ 14 odst. 4 a odst. 5 ZoR),
- vi) a konečně, pokud bylo manželství uzavřeno v důsledku bezprávné výhrůžky či v omylu (§ 15a ZoR).

V některých případech vysloví soud neplatnost manželství z moci úřední: ad i), ad ii), a ad iv). V určitých případech prohlásí manželství za neplatné jen na návrh: ad iii), ad v), a ad vi). V případech ad i) a ii) prohlásí soud manželství za neplatné také po jeho zániku. V případě prohlášení manželství za neplatné rozhodne soud o majetkových poměrech obdobně jako u rozvedených manželů; i u neplatného manželství je potřeba vypořádat SJM podle ust. § 149 an. ObčZ⁴⁸ (viz. R 42/1972). K neplatnosti manželství dále viz zejména kapitola IV. 1. 3.

VII. 2 Prohlášení konkursu na majetek manžela

Konkurs je jedním z řešení úpadku dlužníka. Účinky konkursu nastávají okamžikem zveřejnění konkursu v insolvenčním rejstříku (§ 245 odst. 1 InsZ). Jedním z účinků prohlášení konkursu je zánik SJM (§ 268 InsZ). Po prohlášení konkursu se provede

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 558 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614, s. 49.

vypořádání SJM (§ 268 odst. 2 InsZ). Pokud bylo sjednáno, že SJM vznikne až ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu vůči SJM stejné následky jako zánik manželství.

VII. 3 Uložení trestu propadnutí majetku jednoho z manželů

Právní mocí rozsudku, kterým se ukládá trest propadnutí majetku, zaniká SJM (§ 66 odst. 4 TZ). Dle komentářové literatury zaniká SJM také, pokud byl uložen trest propadnutí majetku pouze co do části majetku⁴⁹ SJM zaniká pouze, pokud si manželé nevyhradili vznik SJM k okamžiku zániku manželství.

VIII. VYPOŘÁDÁNÍ SJM

VIII. 1 Úvod

Podle § 149 odst. 2 ObčZ a § 736 NOZ platí, že se po zániku manželství musí provést vypořádání SJM. Dále je třeba vypořádat SJM, které částečně zaniklo za doby trvání manželství. Vypořádána musí být všechny aktiva, ale i závazky. Nutno poznamenat, že vypořádáním SJM nemohou být dotčena práva věřitelů (viz níže). Vypořádání se z logiky věci netýká režimu oddělených jmění (§ 717 OZ). Vypořádání nutno provést, pokud se manželé (snoubenci) dohodli, že SJM vznikne až při zániku manželství (§ 143a odst. 2 ObčZ a § 717 NOZ), dále je nutno vypořádat také SJM zúžené až na obvyklé vybavení domácnosti. Posledně uvedené platí až do okamžiku počátku účinnosti NOZ; s účinností NOZ totiž dojde k vynětí obvyklého vybavení domácnosti z režimu SJM. Vypořádání SJM má být provedeno přednostně dohodou (§150 odst. 2 ObčZ, § 736 NOZ). Pokud nedojde k dohodě, má každý z manželů právo podat do 3 let od zániku manželství návrh na vypořádání SJM k soudu (§150 odst. 3 ObčZ, § 740 NOZ). Pokud tento návrh není podán, vychází se ze zákonné domněnky vypořádání SJM (§150 odst. 4 ObčZ, § 741 NOZ). Je potřeba upozornit, že pokud se dohoda týká nemovitostí, je nutné v rámci tříleté

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xvi, 1450 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4004-285, s. 882.

lhůty podat návrh na katastr nemovitostí. Pokud se tak nestane, dojde k marnému uplynutí tříleté lhůty pro vypořádání, a nastane zákonná domněnka vypořádání (Cpjn 38/98 ze dne 28. června 2000, publikované pod R 44/2000). Výjimkou by byl případ, kdy by byla podána žaloba na vypořádání SJM ohledně nemovitosti.

VIII. 2 Dohoda o vypořádání SJM

Zákon zde pro dohodu vyžaduje písemnou formu (§ 150 odst. 1 ObčZ). Kritéria, stanovená zákonodárcem nejsou pro vypořádání dohodou závazná. S účinností NOZ již dohoda o vypořádání SJM nebude obligatorně písemná (§ 739 odst. 1 NOZ). Písemná forma bude nutná pouze u dohod, které se týkají věcí, které nutno převádět písemnou smlouvou (tzn. nemovitostí). Ústní dohody v rozporu s citovanými ustanoveními jsou proto pro rozpor se zákonem neplatné (§ 40 odst. 1 ObčZ, § 582 odst. 1 NOZ). Nyní se jedná o neplatnost absolutní, a s účinností NOZ o neplatnost relativní. Zákon naopak nevyžaduje formu notářského zápisu, jako je tomu u zúžení/rozšíření SJM za doby trvání, nebo před vznikem manželství. Pokud se dohoda týká nemovitostí, nabývá věcněprávních účinků až vkladem do katastru nemovitostí. ObčZ nestanoví, že dohoda o vypořádání SJM musí být uzavřena pouze po rozvodu manželství. Zákon v určitých případech požaduje, aby dohoda byla opatřena úředně ověřenými podpisy. Jedná se o tzv. nesporný rozvod (ačkoli tento pojem není zcela odpovídající) podle § 24a ZoR. Na první pohled by se tak mohlo zdát, že dohodu o vypořádání SJM lze uzavřít ještě před zánikem manželství. Judikatura však dospěla k závěru (30 Cdo 257/2001), že taková dohoda je účinná pouze, pokud dojde k rozvodu manželství podle § 24a ZoR. Pokud naopak dojde k rozvodu manželství podle § 24 ZoR, dohoda nenabude účinnosti. Rozhodující soud zde argumentoval, že podle čl. 2 odst. 3 LZPS každý může činit, co není zákonem zakázáno, avšak zákonný zákaz nemusí být nutně v normě vyjádřen přímo, ale lze jej usoudit výkladem, a dále argumentoval, že pokud zákon povoluje určité chování, je tím zároveň zakázáno chování jiné. Proti citovaným závěrům nelze v obecné poloze nic namítat. Netýkají se však našeho případu. Podle ustanovení § 24a ZoR platí, že pokud dohoda o vypořádání SJM má být podkladem pro rozvod podle § 24a ZoR, vyžaduje se zde písemná forma s úředně ověřenými podpisy. Výkladem citovaného ustanovení lze dovodit pouze, že dohoda, která postrádá úředně ověřené podpisy, není dohodou, na základě které lze provést

rozvod podle § 24a ZoR. Naopak nelze učinit závěr, že by snad taková dohoda byla neplatná. Dohoda ani zákon neobsahují ustanovení, podle které dohoda nabude účinnosti pouze v případě rozvodu podle §24a ZoR, a nikoli podle § 24 ZoR. Nejvyšší soud podle mého názoru interpretoval ustanovení § 24a ZoR jednoznačně extenzívně. Extenzivní výklad právní normy je přípustný pouze ve výjimečných případech, rozhodně však není přípustný, pokud by extenzivním výkladem mělo být zasahováno do práv a svobod jednotlivce. A to je právě náš případ, když zjevně extenzivním výkladem zákona je zde zasahováno do ústavní zásady „Každý smí činit, co není zákonem zakázáno“. V pochybnostech o výkladu právní normy nutno postupovat in dubio pro libertate. Uvedené výkladové postupy Nejvyšší soud podle mého názoru nerespektoval. Interpretace, kterou zaujal Nejvyšší soud k ustanovení § 149 odst. 2 ZoR je také chybná; pokud zákon upravuje postup vypořádání SJM po jeho zániku, nezakazuje manželům, aby se na jeho vypořádání dohodli ještě před jeho zánikem; naopak takový postup bude v praxi žádoucí – zamezí se nejistotě a nutnosti řešit konflikt soudní cestou. Z uvedených důvodů se domnívám, že platná právní úprava umožňuje uzavírat dohody o vypořádání SJM ještě před rozvodem manželství vždy, ačkoli v praxi se takový výklad neprosadil. NOZ přináší do těchto vztahů jistotu, když stanoví, že dohoda o vypořádání SJM za trvání manželství vyžaduje písemnou formu (§ 739 odst. 1 NOZ). Pokud má být tato dohoda podkladem pro rozvod s domněnkou rozvratu manželství, musí obsahovat úředně ověřené podpisy (§ 757 NOZ). Z uvedeného vyplývá, že NOZ explicitně umožňuje uzavírat smlouvu o vypořádání SJM ještě za doby trvání manželství. Taková dohoda bude platná, nehledě na skutečnost, zda soud dospěje k závěru, že je zde splněna domněnka rozvratu manželství. Pokud však manželé chtějí, aby dohoda o vypořádání SJM byla způsobilým podkladem pro naplnění domněnky rozvratu manželství, musejí své podpisy nechat úředně ověřit. NOZ však v této věci jde ještě dále, když umožňuje uzavřít smlouvu o vypořádání SJM ještě před uzavřením manželství (§ 718 NOZ). Vyžaduje se zde forma „veřejné listiny“, čili notářského zápisu (§ 716 odst. 2 NOZ). V této souvislosti nutno dodat, že judikatura se vydala směrem relativní neúčinnosti dohod o vypořádání SJM (22 Cdo 2201/2005). Pokud tedy věřitel měl možnost domáhat se výkonu rozhodnutí vůči majetku v SJM, nemůže být dohodou o vypořádání SJM nijak zkrácen na svých právech, a může se výkonu rozhodnutí domáhat, jako by dohoda o vypořádání SJM neexistovala. NOZ v této souvislosti výslovně uvádí, že vypořádání dluhů má účinky jen mezi

manželi (§ 737 odst. 2 NOZ), a že výkonem rozhodnutí na dluh jednoho z manželů se lze uspokojit i na SJM (§ 732 NOZ). Pokud manžel projevil nesouhlas s dluhem bez zbytečného odkladu, lze výkon rozhodnutí proti SJM vést pouze do výše podílu manžela, který by manžel získal, pokud by SJM bylo vypořádáno. K výkonu rozhodnutí na SJM viz níže.

VIII. 3 Vypořádání SJM soudem

Při vypořádání SJM soud vychází z pravidel, stanovených ustanovením § 149 odst. 2 ObčZ (§ 742 NOZ). Soud vychází ze zákonné domněnky, že podíly obou manželů na majetku i závazcích patřících do SJM jsou stejné. Každý z manželů může požadovat, co ze svého majetku vynaložil na SJM, nebo naopak, co bylo ze SJM vynaloženo na jeho majetek. Přihlíží se především k potřebám nezletilých dětí, také k tomu, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení SJM, péči o rodinu a o vedení společné domácnosti. Platná právní úprava tak stanoví, že vydělávání peněz má pro vypořádací podíly SJM stejnou hodnotu jako péče o rodinu či domácnost, kterou vykonává druhý manžel. Průlomem do této zásady je mimořádné úsilí a úspěchy jednoho z manželů (rozhodnutí NS ČR ze dne 17. 1. 2001 sp. zn. 22 Cdo 2433/99). I tyto případy je však nutné posuzovat individuálně. Výčet, uvedený zákonodárcem, není taxativní⁵⁰. Z teorie i judikatury vyplývá, že soud musí přihlídnout při vypořádání SJM také k dosavadnímu negativnímu chování jednoho z manželů – př. užívání drog, alkoholismu, domácímu násilí, atp.⁵¹ (viz rozhodnutí NS ČR ze dne 20. 3. 2013 sp. zn. 22 Cdo 999/2011). Kritéria pro stanovení velikosti podílů je také potřeba zohlednit při rozhodování, komu věc přiřknout do výlučného vlastnictví (rozhodnutí Nevyššího soudu ČR ze dne 20. 3. 2013 sp. zn. 22 Cdo 999/2011). V souladu s dosavadní judikaturou a § 740 NOZ se při rozhodování o vypořádání SJM vychází ze stavu v době zániku SJM (nepoužije se § 154 odst. 1 OSŘ podle kterého je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení). Podle dosavadní praxe i důvodové zprávy k § 740 NOZ se při rozhodování vychází z ceny v době rozhodování soudu. V souladu s konstantní judikaturou je rozhodnou cenou tržní cena, a nikoli cena stanovená cenovým

⁵⁰ FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009, 2 v. ISBN 978-807-3573-959, s. 520.

⁵¹ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVORÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680, s. 353.

předpisem (za všechny viz rozhodnutí NS ČR ze dne 17. ledna 2001 sp. zn. 22 Cdo 2433/99). Rozhodná rovněž není účetní cena podílu v družstvu, ani podíl na základním kapitálu obchodní společnosti. Žaloba se podává u soudu, který rozhodl o rozvodu (§ 88 písm. b) OSŘ). Pokud je potřeba vypořádat SJM za doby trvání manželství, bude místně příslušným soudem obecný soud žalovaného (soud, v jehož obvodu má žalovaný bydliště). V řízení o vypořádání SJM jsou oba manželé oprávněni označovat majetek, který je třeba vypořádávat, a uplatňovat návrhy přímo v řízení o vypořádání SJM. K tomuto nepotřebují podávat zvláštní žaloby (jedná se o tzv. iudicium duplex). Bude na manželů, který označil majetek v SJM, aby prokázal, že majetek v SJM skutečně je. K tomu mu svědčí zákonná domněnka v § 144 ObčZ (NOZ nemá ekvivalent tohoto ustanovení). V řízení o vypořádání SJM lze vypořádat také jednotlivá aktiva, nebo pasiva. Není tedy podmínkou, aby předmětem řízení bylo SJM jako celek. Podle § 153 odst. 2 OSŘ totiž platí, že soud může překročit předmět řízení pouze, pokud může řízení zahájit bez návrhu. Zvláštním případem je zánik SJM v souvislosti se smrtí manžela. Smrt manžela působí zánik SJM. SJM se následně vypořádá v dědickém řízení (§ 175l OSŘ, § 764 odst. 1 NOZ). Dědicové zemřelého manžela jsou oprávněni uzavřít dohodu o vypořádání SJM. Jsou-li aktiva nebo pasiva sporná, omezí se soud pouze na zjištění jejich spornosti (§ 175k odst. 3 OSŘ). SJM musí následně vypořádat soud ve sporném řízení. Soud v takovém řízení rozhodne pouze, zda určitá aktiva nebo pasiva přináležejí do dědictví, ale dědictví nevypořádává. Pokud bylo řízení o vypořádání SJM zahájeno ještě za života rozvedeného manžela, nastupují do řízení na jeho místo dědicové. Mezi zánikem SJM a vypořádáním SJM může uplynout doba až několika let. ObčZ nestanovil výslovně, jakými pravidly se řídí správa majetku zaniklého, a dosud nevypořádaného SJM. S ohledem na § 853 ObčZ a § 736 NOZ se použijí ustanovení o SJM přiměřeně. Nevypořádaného SJM se týká poměrně bohatá judikatura. Za zmínku stojí především závěr, že se nelze proti druhému manželovi domáhat vydání bezdůvodného obohacení z titulu výlučného užívání věci. Lze však žalovat na určení způsobu užívání věci; manžel není oprávněn vyloučit druhého manžela z užívání věci, ledaže by manželé měli dvě stejné věci – např. automobily. (rozhodnutí NS ČR ze dne 1. srpna 2008 sp. zn. 28 Cdo 2593/2008 a 28 Cdo 2594/2008, rozhodnutí NS ČR ze dne 28. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2263/2004, a R 42/1964). Pokud jeden z manželů prodal věc bez

souhlasu manžela, může se manžel domáhat vydání věci (rozhodnutí NS ČR ze dne 17. dubna 2001 sp. zn. 22 Cdo 366/1999).

VIII. 4 Fikce vypořádání SJM

Zákon také stanoví fikci vypořádání SJM (§ 150 odst. 4 ObčZ, § 741 NOZ); pokud nedojde k vypořádání SJM dohodou, nebo nebyl-li soudu podán návrh na vypořádání SJM do 3 let od právní moci rozvodu manželství, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali tak, jak movité věci každý z manželů užívá. O ostatních movitých a nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví. Na ostatní majetkové hodnoty a závazky se citovaná ustanovení použijí přiměřeně.

VIII. 5 Vypořádání SJM podle insolvenčního zákona

Je-li dlužník v úpadku (§ 3 InsZ), je úpadek dlužníka řešen konkursem, reorganizací, oddlužením, nebo zvláštními způsoby (§ 4 InsZ). Konkurs (§ 244 an. InsZ) je prodejem majetku dlužníka, a následným poměrným uspokojením věřitelů. Prohlášením konkursu zaniká SJM (§ 268 InsZ). Byl-li vznik SJM odložen až na okamžik zániku manželství, má konkurz stejné účinky jako zánik manželství. Po prohlášení konkursu dojde k vypořádání SJM, ať už zaniklo z důvodu zániku manželství (rozvodem, smrtí), nebo bylo zúženo smlouvou či rozhodnutím soudu. Pokud probíhá řízení o vypořádání SJM, nastupuje místo manžela do řízení insolvenční správce. Pokud je v okamžiku prohlášení konkursu lhůta pro vypořádání SJM kratší než 6 měsíců, lhůta se staví. Pokud lhůta uplynula, běží nová šestiměsíční lhůta. K uzavření dohody o vypořádání SJM je oprávněn insolvenční správce, nikoli úpadce. Pokud SJM nepostačuje k uspokojení všech věřitelů, zahrne se do majetkové podstaty jako celek. Pohledávka manžela vůči SJM, vzniklá vypořádáním SJM, se považuje za pohledávku přihlášenou a uspokojí se stejně jako ostatní pohledávky.

IX. EXEKUCE A VÝKON ROZHODNUTÍ NA SJM

IX. 1 Pojmy exekuce a výkon rozhodnutí

Exekuce v širším slova smyslu zahrnuje tzv. výkon rozhodnutí podle OSŘ a exekuci stricto sensu (čili postup podle EŘ). Dle ustanovení § 52 odst. 1 EŘ platí, že nestanoví-li EŘ jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, a nestanoví-li EŘ jinak, je exekutor oprávněn vykonat všechny úkony, které občanský soudní řád a další právní předpisy jinak svěřují při provedení výkonu rozhodnutí soudu, soudci, vykonavateli nebo jinému zaměstnanci soudu. EŘ zvláštní úpravu neobsahuje, a proto jsou níže uvedené výklady použitelné jak pro výkon rozhodnutí, tak pro exekuci, a oba pojmy jsou užívány promiscue.

IX. 2 Majetkoprávní instituty podléhající exekuci

Předně nutno připomenout, že v souvislosti s exekucí (výkonem rozhodnutí) se setkáváme se třemi právními instituty:

- 1) SJM
- 2) výlučným majetkem jednoho z manželů (dědictví, dary, majetek nabytý před uzavřením manželství, atd.)
- 3) spoluvlastnictví mezi manželi (spíše výjimečně) – např. majetek nabytý manželi společně děděním

IX. 3 Exekuce na SJM

Podle ustanovení § 42 odst. 1 EŘ (obdobně § 262a odst. 1 OSŘ) platí, že exekuci (výkon rozhodnutí) na majetek patřící do SJM, lze nařídit také, pokud jde o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Ustanovení § 732 NOZ k tomu výslovně uvádí, že výkonem rozhodnutí na dluh jednoho z manželů se lze uspokojit i na SJM. Pokud manžel projevil nesouhlas s dluhem bez zbytečného odkladu, lze výkon rozhodnutí proti SJM vést pouze do výše podílu manžela, který by manžel získal, pokud by SJM bylo vypořádáno. Citovaná ustanovení se dotýkají situací, ve kterých manželovi vznikne za trvání manželství závazek,

který nebude spadat do SJM (např. dluh, převzatý bez souhlasu druhého manžela podle ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) ObčZ nebo pokud byl s tímto závazkem projevem nesouhlas podle § 710 písm. b) NOZ). Závazek bude proto tížit pouze manžela, který závazek převzal. Výkon rozhodnutí však bude možné vést také proti majetku, který je v SJM.

IX. 4 Exekuce a (před)manželská smlouva

IX. 4. 1 Exekuce proti manželovi – zákonná ustanovení

Podle ustanovení 262a odst. 1 OSŘ se pro účely výkonu rozhodnutí za majetek v SJM považuje také majetek, který v SJM není proto, že rozsah SJM byl zúžen dohodou manželů (snoubenců), nebo že jeho vznik byl smlouvou odložen až ke dni zániku manželství. Podle ustanovení § 145 odst. 3 ObčZ (§ 713 odst. 2 NOZ) platí, že ze všech práv a povinností jsou oprávněni a zavázáni oba manželé společně a nerozdílně. Z citovaných ustanovení vyplývá závěr o aktivní i pasivní solidaritě mezi manželi. Judikatura však dospěla k přesně opačnému závěru; závěr o tom, zda jsou manželé povinni splnit dluh společně a nerozdílně, nevyplyvá z ustanovení § 145 odst. 3 ObčZ, neboť podle (kontroverzně přijímané) judikatury NS ČR ze dne 12. 9. 2007 sp. zn. 31 Odo 677/2005 se citované ustanovení nedotýká vztahu vůči třetím osobám, ale pouze vztahu mezi manželi. Za závazek, který jsou manželé povinni plnit společně a nerozdílně proto bude považován pouze závazek, který sjednali oba manželé. Naopak závazek, který sjednal pouze jeden z manželů, bude pro účely výkonu rozhodnutí považován za závazek pouze jednoho z manželů⁵². Judikatura také dovodila, že účastníkem exekučního řízení je i rozvedený manžel, ať už proto, že SJM nebylo vypořádáno vůbec, nebo proto, že smlouva o vypořádání SJM je relativně neúčinná vůči třetím osobám (rozhodnutí NS ČR ze dne 25. 9. 2012 sp. zn. 20 Cdo 1561/2012, a rozhodnutí NS ČR ze dne 27. 9. 2007 sp. zn. 20 Cdo 2085/2006).

⁵² DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9, s. 2192.

IX. 4. 2 Obrana manžela

Podle ustanovení § 267 odst. 2 písm. a) a b) OSŘ platí, že povinný se může domáhat žalobou na vyloučení věci, pokud oprávněnému bylo v době vzniku závazku známo, že majetek nepatří do SJM protože byl smlouvou vyloučen, nebo majetek náležel výhradně povinnému (z důvodu darování, dědictví, atp.) Z výše uvedeného vyplývá, že pokud jde o nařízení výkonu rozhodnutí proti povinnému, který má smlouvou zúžené SJM, bude výkon rozhodnutí nařízen i přes její existenci (soud při nařízení výkonu rozhodnutí toto nezkontroluje, protože podle ustanovení § 253 OSŘ má povinnost rozhodnout zpravidla bez slyšení povinného). Povinný má poté možnost se vylučovací žalobou bránit proti nařízení výkonu rozhodnutí, a musí prokázat:

- 1) že smlouva o zúžení SJM existovala již v době vzniku závazku, a zároveň
- 2) obsah smlouvy byl oprávněnému znám v době vzniku závazku, nebo
- 3) že pohledávka nevznikla za doby trvání manželství.

Podmínky 1) a 2) musí být splněny kumulativně, nebo podmínka 3) samostatně. Rozsudku a dohod o zúžení SJM bude možné se dovolávat nejen, pokud byly druhé straně závazku známy, ale také pokud byly v době uzavření smlouvy zveřejněny ve veřejném rejstříku, který od 1. ledna 2014 zavádí NOZ (§ 721 NOZ). Pokud by manžel povinného namítal, že exekuce postihuje majetek, který nenáleží do SJM, nebo že závazek vznikl nikoli za doby trvání manželství, nemůže tak učinit v odvolání proti usnesení o nařízení exekuce, neboť pro rozhodnutí o jeho odvolání jsou rozhodné pouze okolnosti, které přísluší namítat povinnému⁵³. Manžel se proto musí domáhat vyloučení věcí tzv. excindační (vylučovací žalobou); nejprve je nutno se do 30 dnů od okamžiku, kdy se ten, jemuž svědčí právo k věci, dozvěděl, že věc byla pojata do soupisu, domáhat vyškrtnutí věcí ze soupisu návrhem (podle ustanovení § 62 EŘ). V návrhu je nutno tvrdit rozhodné skutečnosti, které svědčí o právu k věci, a připojit všechny důkazy. Exekutor má povinnost o podaném návrhu rozhodnout do 15 dnů od jeho doručení. Pokud exekutor návrhu nevyhověl, je možné se do 30 dnů od doručení rozhodnutí domáhat vyloučení věcí ze soupisu žalobou u soudu (podle ustanovení § 267 OSŘ). Excindační žalobu soud

⁵³ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9, s. 2193

neprojednává ve vykonávacím řízení, ale v řízení sporném podle části třetí OSŘ⁵⁴, příslušným je okresní soud, u kterého je prováděn výkon rozhodnutí (ustanovení § 88 písm. o OSŘ). Aktivně legitimována je podle ustanovení § 267 odst. 1 OSŘ třetí osoba (nikoli povinný a oprávněný), jejíž věc, právo, nebo majetková hodnota byla postižena nařízením výkonu rozhodnutí, ačkoli k ní má právo, které výkon rozhodnutí nepřipouští. Aktivní legitimaci podle ustanovení § 267 odst. 2 OSŘ má manžel povinného. Pasivně legitimován je oprávněný. Po podání excindační žaloby může soud i bez návrhu povinného odložit provedení výkonu rozhodnutí, lze-li očekávat, že výkon rozhodnutí bude zastaven (podle ustanovení § 266 odst. 2 OSŘ). Podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. f) OSŘ platí, že výkon rozhodnutí bude zastaven, pokud postihuje majetek, k němuž má někdo právo, nepřipouštějící výkon rozhodnutí. Výkon rozhodnutí bude zastaven pouze vůči konkrétní majetkové hodnotě, nikoli vůči osobě (20 Cdo 1561/2012 ze dne 25. 9. 2012). Účastenství manžel vyplývá přímo z právního předpisu (§ 36 odst. 2 EŘ). Manžel povinného proto nemůže brojit proti svému účastenství v exekučním řízení opravným prostředkem. Pokud exekutor vydal rozhodnutí o přibrání manžela do exekučního řízení, jedná se o nezákonný postup (rozhodnutí NS ČR ze dne 15. 12. 2010 sp. zn. 20 Cdo 182/2009).

X. ZÁVĚR A ÚVAHY DE LEGE FERENDA

X. 1 Závěr

Společné jmění manželů je institut, který dnes vyvolává celou řadu nejasností a interpretačních sporů. Cílem mé práce bylo zmapovat právní úpravu v souvislosti se SJM v ObčZ a NOZ a věnovat se otázkám, které jsou pravidelně předmětem sporů nebo které jsou nejasné. Jako i v některým dalším oblastem, dominuje i oblasti SJM rozhodovací praxe NS ČR ČR jako nejvyššího článku obecného soudnictví a soudu sjednocujícího judikaturu podřízených soudů. Velmi překvapivé bylo zjištění, že Nejvyšší soud zaujal také výklad zákona, který je ve výslovném rozporu se zněním zákona (pasivní solidarita manželů). Naopak do oblasti SJM zasahují

⁵⁴ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9, s. 2219.

zcela minimálně judikáty Ústavního soudu. Společné jmění manželů je také frekventovaným tématem vědecké literatury. Zajímavé bylo zejména zjištění, jaké řešení sporných otázek přijala nová právní úprava (NOZ). S účinností nového občanského zákoníku dojde k odstranění celé řady nejasností, a k posílení autonomie vůle manželů (zavedení veřejného seznamu (před)manželských smluv, významné právní následky nesouhlasu s dluhem převzatým manželem, atd.) Dále dojde také k rozšíření právní úpravy, aniž by právní úprava byla kazuistická. Z uvedených důvodů přijetí nového občanského zákoníku kvituji velmi kladně. Domnívám se však, že některé nejasnosti a interpretační spory budou přetrvávat (zejm. otázka aktivní a pasivní solidarity manželských obligací). V případě tak frekventovaného a obsáhlého institutu jakým je společné jmění manželů tomu ani jinak být nemůže.

X. 2 Úvahy de lege ferenda

Přes výše uvedené se domnívám, že by (zejména) ustanovení v souvislosti s výkonem rozhodnutí na SJM bylo možné zjednodušit. Jako optimální se mi jeví následující konstrukce, podle které by platilo, že výkon rozhodnutí proti osobě, která uzavřela manželství:

- 1) Bude veden na výlučný majetek manžela, který dluh převzal, a na část SJM, která by tomuto manželovi při vypořádání SJM podle zákonných pravidel náležela.
- 2) Výkon rozhodnutí proti druhému manželovi by byl možný pouze, pokud manžel projevil s dluhem svůj výslovný souhlas.

Konstrukce NOZ je podobná. Odlišuje se však v bodě 2. NOZ totiž požaduje projevení výslovného nesouhlasu, a mlčení považuje za souhlas. Konstrukce NOZ se mi v tomto směru jeví jako problematická v oblasti dokazování, a to jak na straně dlužníků, tak i věřitelů. Dlužník bude muset prokazovat, že svůj nesouhlas projevil, a že tak učinil bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl. Věřitel zase bude muset složitě prokazovat, kdy se dlužník o dluhu dozvěděl. Navíc bude nutno v konkrétním případě posuzovat, zda byl nesouhlas projeven bez zbytečného odkladu, protože se jedná o neurčitý právní pojem. Domnívám se také, že dluhy, které převzal pouze jeden z manželů nemají náležet do SJM (vyjma obstarávání

běžných nebo každodenních potřeb rodiny). V praxi nebude činit obtíže, aby s dluhem projevil manžel svůj souhlas (e-mailem, atp.). Uvedené by vedlo k posílení práv osob, které se nacházejí v manželství. Uvedené by usnadnilo také postavení věřitelů, když by bylo zjevné, zda za dluh odpovídá pouze jeden z manželů, nebo oba manželé. NOZ dle mého názoru obsahuje mezery – např. neupravuje věk potřebný pro uzavření předmanželské smlouvy. V otázce způsobilosti uzavřít předmanželskou smlouvu odkazuji na výklad výše. V otázce zápisu rozsudku týkajícího se SJM souhlasím s výkladovým stanoviskem k seznamu ujednání o manželském majetkovém režimu Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 1. 3. 2013.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy

- zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 120/2001 Sb., zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Komentářová literatura a monografie

DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9

DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť. ISBN 9788073575977

ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, 2639 s.. Zákony - komentáře (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7

FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009, 2 v. ISBN 978-807-3573-959

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 558 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614

KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 34-064-0082-5

Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Editor František Rouček, Jaromír Sedláček. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, Sv. 1. ISBN 80-859-6360-4

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd. Praha: Leges, 2010, 640 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7212-394

Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-08

RADVANOVÁ, Senta. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Editor Jiří Švestka, Jan Dvořák. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 306 s. ISBN 978-807-3574-666

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xvi, 1450 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4004-285

ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680

Odborné články

HADERKA, Jiří. Oddavky, nulity a neexistence manželství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 8

MALIŠ, Daniel. Jak je to s postavením (rozvedeného) manžela v exekučním řízení proti jeho (ex)partnerovi?. [online]. 2013 [cit. 2013-10-07]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-je-to-s-postavenim-rozvedeneho-manzela-v-exekucnim-rizeni-proti-jeho-expartnerovi-92504.html>

Obyvatelstvo podle Sčítání lidu, domu a bytů 2011 - Česká republika. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD.

Český statistický úřad [online]. 2012. vyd. [cit. 2013-09-24]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/04000-12-n_2012

Srovnávací studie Konsorcia ASSER - UCL. In: [online]. Haag, 2003 [cit. 2013-10-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/regimes/report_regimes_030703_fr.pdf, s. 101-105.

DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť. ISBN 9788073575977

Judikatura

- Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 14 Co 512/1994
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 366/1999
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 28 Cdo 555/2002
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2615/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 798/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2988/1999
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 1642/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1658/1998
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 3005/1999
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2986/2000
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 820/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 29 Odo 398/2005
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 29 Odo 162/2005
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 1389/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 279/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2457/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1731/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 33 Cdo 373/2007
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 29 Odo 162/2005
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 2 Cdon 177/1997
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 30 Cdo 2940/2007
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2793/2006
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1476/2000
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1725/2006
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2406/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 180/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 1389/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2211/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 174/1998
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2433/1999
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2263/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1374/2005

- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 28 Cdo 2593/2008
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 28 Cdo 2594/2008
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 33 Cdo 1340/2008
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 3515/2006
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 2085/2006
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 182/2009
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 28 Cdo 555/2002
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 629/2000
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 726/1999
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 30 Cdo 257/2001
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 684/2004
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2433/1999
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 629/2000
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 25 Cdo 355/2001
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 30 Cdo 1342/2002
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1057/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 29 Odo 460/2005
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2244/1999
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 31 Cdo 2063/2008
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 21 Cdo 441/2008
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 590/2003
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 775/2007
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 5384/2007
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 31 Odo 677/2005
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 999/2011
- Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 1561/2012

Rozhodnutí a stanoviska publikovaná ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS ČR

- R 42/1964
- R 42/1972
- R 22/1983
- R 44/2000

ABSTRAKT

MODIFIKACE SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Tato diplomová práce se zabývá společným jměním manželů („SJM“). SJM je jedním ze základních majetkových režimů. SJM je známo již od dob Římského práva, a do dnešního dne prodělalo významný vývoj. V Evropě se manželské právo majetkové liší zemi od země. V České republice vzniká SJM přímo ze zákona okamžikem uzavření manželství. SJM může být modifikováno jak před, tak i po uzavření manželství. SJM také může být vyloučeno. Modifikace SJM má významné důsledky; pokud existovalo, musí se vypořádat, může významným způsobem zasáhnout do postavení věřitelů.

Právní rámec SJM je velmi stručný a ponechává celou řadu otázek bez odpovědi. Občanský zákoník z r. 1964, stejně tak jako nový občanský zákoník z r. 2012 nestanoví věkovou hranici, od které jsou snoubenci způsobilí k uzavření předmanželské smlouvy, a používá neurčité právní pojmy, aniž by poskytl legální definici (např. obvyklé vybavení společné domácnosti, atp.)

Diplomová práce sestává z 10 kapitol a popisuje právní základ modifikací SJM, a účinky modifikací SJM. Účelem diplomové práce je definovat předmět SJM, popsat, jak SJM funguje v praxi, a jak probíhá modifikace SJM.

Kapitola první (Historický exkurz) nás provádí historií tohoto právního institutu, počínaje Římskou říší, konče novým občanským zákoníkem. Kapitola druhá (Manželské majetkové právo v Evropě) je komparací evropských manželských majetkových režimů. Kapitola třetí (Pojem, předmět a systematické zařazení SJM) vysvětluje pojem SJM, předmět SJM a zařazuje SJM do systematiky soukromého práva. Kapitola čtvrtá (Vznik SJM) se zabývá okamžikem uzavření manželství, a bere v potaz nulitu a neexistenci manželství, a ostatní specifické případy (insolvenční řízení, atp.) Kapitola pátá (modifikace předmětu SJM) pojednává o (před)manželských smlouvách a soudních rozhodnutích, která mění předmět SJM. Kapitola šestá analyzuje méně frekventovanou problematiku modifikace správy SJM.

Kapitola sedmá vypočítává způsoby zániku SJM. Kapitola osmá (Vypořádání SJM) popisuje o postupu soudu při vypořádání (z části) zaniklého SJM. Dohoda manželů těmito pravidly omezena není. Kapitola devátá (Exekuce a výkon rozhodnutí na SJM) pojednává o exekuci v souvislosti s modifikovaným SJM. Kapitola desátá (Závěr a úvahy de lege ferenda) jsou autorovou finální myšlenkou a návrhem na zjednodušení právní úpravy v souvislosti s exekucí na SJM.

ABSTRACT

MODIFICATIONS OF COMMUNITY PROPERTY

This diploma thesis deals with community property („CP“). CP is one of the institutional property regimes. CP is known from the times of Roman Empire and made significant progress until nowadays. In Europe, CP differs from country to country. In the Czech Republic, CP is created by law at the time spouses enter into marriage. CP can be modified before entering into a marriage as well as after. CP can be modified by spouses or by court. CP can also be avoided. Modification of CP has its effects; if existed, it must be adjusted, and has also significant effects on spouses' creditors.

CP's legal base is very brief and lets wide scope of answers unanswered. For example, Civil Code nr. 89/2012 as well as Civil Code nr. 40/1964 does not specify the age when engaged couple can make a prenuptial agreement or uses indefinite legal terms (spouses' typical house equipment, etc.)

The thesis is composed of 10 chapters and describes the legal basis for modification of CP, and the effects of modification of CP. The goal of my work is to describe the subject of CP, how CP works in practice, and describe how to modificate a CP.

Chapter one (Historical excursion) leads us through history of this legal institute, starting in Roman Empire and ending with new Civil Code (nr. 89/2012). Chapter two (CP in Europe) is a comparison of european marital property regimes. Chapter three (Term, subject and systematics of CP) tells us about the meaning of the term CP, its

subject and related legal institutions). Chapter four (Creation of CP) is dealing with entering into marriage concerning especially nullity and invalidity of marriage, and other specific cases (insolvency, etc.) Chapter five (Modification of CP's subject) describes (pre)nuptial agreements and court decisions affecting CP, and deals with problematical questions (who is able to make a prenuptial agreement, which effects has nuptial agreement on creditors, etc.) Chapter six (Modification of CP's administration) analyzes minor problematics of agreements and court decisions modifying who is able to dispose of CP. Chapter seven (Dissolution of CP) enumerates the cases CP dissolutes. Chapter eight (Adjustation of CP) is devoted to rules, which are mandatory for court adjustating the CP; these rules are not mandatory for (ex) spouses adjusting the CP by a contract. Chapter nine (Execution and CP) describes how modified CP works with an execution. Chapter ten (Conclusion and de lege ferenda) is author's final thoughts on the theme and one de lege ferenda proposal in the area of execution.

NÁZEV PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE

Modification of community property

KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS

modifikace

společné

jmění

manželů

community

marital

property

spouses